

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

*Van nul tot
later als ik groot ben*

*Gemeenten investeren in
kansen voor jongeren*

Prioriteit aan preventie

Kunnen wethouders Jeugd bijdragen aan gezond en veilig opgroeien van kinderen in hun gemeenten? Zeker! Door te investeren in kansen voor jongeren. In januari 2018 vieren we het driejarig bestaan van de Jeugdwet. Na jarenlange groei van de jeugdzorg zou de nieuwe wet gaan zorgen voor een omslag naar meer preventie en eerdere ondersteuning. In de praktijk blijkt dat echter zo gemakkelijk nog niet. Gemeenten zijn soms drukker met de praktische en administratieve aspecten van (hoog-)specialistische hulp, de wachtlijsten. Zie dan maar eens tijd en geld te vinden voor preventie, ook als het beschikbare budget in drie etappes wordt verlaagd met 15%. Bovendien ontbreken pasklare oplossingen en een marsroute. Want preventie vraagt om experimenteren en zoeken naar wat werkt.

Toch is het geweldig als het lukt om kinderen en jongeren te stimuleren in hun ontwikkeling, het vertrouwen in zichzelf en hun omgeving. Dan krijg je inspiratie en zin om door te gaan. Ook hoeft niet elke gemeente het wiel opnieuw uit te vinden. We kunnen veel van elkaar leren. Het ministerie van VWS, de VNG en 15 wethouders Jeugd stimuleren dat. Wij onderzoeken samen aan de hand van praktijkverhalen wat werkt en helpen elkaar met nieuwe initiatieven in een koplopersnetwerk jeugdpreventie.

In deze publicatie vindt u onze praktijkverhalen én werkende factoren. Een tipje van de sluier licht ik vast op. Met stip op 1 staan individuen die met hun enthousiasme en energie het verschil maken.

Onze benadering en omvang in aanpak verschillen, maar we delen gemeenschappelijke succesfactoren en werken vanuit dezelfde waarde: zorgen dat ieder kind zich optimaal kan ontwikkelen. We hopen dat de voorbeelden en de werkende factoren jullie inspireren en helpen om ook binnen jullie gemeenten preventie handen en voeten te geven. Onze jeugd en onze gezinnen zijn het dubbel en dwars waard.

Paul Blokhuis
Wethouder Apeldoorn

4
‘THINK op school’
verbindt onderwijs
en zorg

10
CenteringPregnancy
creëert vangnet en
stevige basis

31
Kids & Koffie op de
kinderboerderij

46
VoorZorg: de meest
vroegtijdige
preventie

8
Het Innovatienetwerk
Jeugd van Hart
van Brabant

23
Stichting Omnia
spiegelt zich aan
de samenleving

34
De jeugdsoos als
hart van de
jeugdhulp

49
De Dronter Koers
naar preventie
op school

12
PPD Talents sluit aan
bij de leefwereld
van jongeren

26
Maatwerkfabriek
Oss

38
Bureau Frontlijn
en de Moeders
van Rotterdam

52
De sluitende
aanpak van
Apeldoorn

16
Preventie op de kaart:
Social Brokers
van Kerkrade

30
Werkende factoren

42
Het BUURbook
van Leiden

55
Diemen brengt
de jeugdhulp
naar school

‘*THINK op school*’

verbindt onderwijs en zorg

ZWOLLE

Aan de ene kant maatschappelijke organisaties die hun preventie-aanbod etaleren, aan de andere kant scholen die in al dat aanbod de weg kwijtraken. Wat een verspilde moeite en energie! In Zwolle brengt ‘THINK op school’ beide werelden bij elkaar. Een win-winsituatie voor de scholen, de maatschappelijke organisaties én de leerlingen. Marieke Snel, maatschappelijk werker bij De Kern en projectleider en initiatiefnemer van ‘THINK op school’, licht toe.

Sociaal-emotionele vaardigheden

Marieke Snel werkt al 30 jaar in de jeugdhulpverlening. Ze ziet kinderen opgroeien in een wereld die steeds ingewikkelder wordt: erosie van gezinsverbanden, social media, de multiculturele samenleving. “Probeer daar je weg maar eens in te vinden als puber! Natuurlijk zijn ouders primair verantwoordelijk voor de begeleiding van hun kinderen. Maar onderwijs moet een back-up zijn voor kinderen die sociaalemotionele vaardigheden thuis niet aangereikt krijgen.” Zelf heeft Marieke ook kinderen. “Toen ik eenmaal moeder was besepte ik pas goed hoe bizar het eigenlijk is dat jongeren op school wel Nederlands, Engels en Duits leren, maar niet hoe ze vriendschappen sluiten en keuzes maken. Terwijl het voortgezet onderwijs een plek is waar iedere jongere naartoe gaat, op een leeftijd dat er meer en meer een beroep wordt gedaan op hun sociale vaardigheden, ouders naar de achtergrond verschuiven en leeftijdsgenoten een grotere invloed krijgen.”

Marieke kende zowel de maatschappelijke organisaties die elk jaar opnieuw hartstikke druk zijn met folders maken en acquisitie plegen voor hun preventie- en leefstijllessen als de scholen die in al dat aanbod door de bomen het bos niet meer zien. Ze besloot beide werelden bij elkaar te brengen. Ze bedacht ‘THINK op school’.

Leren nadenken

THINK staat voor ‘leren nadenken’. In de eerste klas krijgen leerlingen elke week 1 uur THINK. “Het is een vast vak, net als Engels en Nederlands”, zegt Marieke. “De mentor geeft de les samen met gastdocenten van verschillende maatschappelijke organisaties.” Wat de jongeren precies leren, bepalen ze deels zelf. “Samen met ouders en leraren beoordelen ze welke onderwerpen belangrijk zijn. Dat betekent dat het vak THINK er op elke school net iets anders uit kan zien.” De ‘THINK op school’-medewerker zet de onderwerpen in een logische volgorde en koppelt aan elk onderwerp een inhoudelijke deskundige. Marieke ontwikkelde ‘THINK op school’ samen met TalentStad Beroepscollege, de vmbo-school waar ze maatschappelijk werkster was. “Think op school’ komt uit mijn hoofd en hart, maar ik heb het in de praktijk kunnen vormgeven omdat Peter Gerritsen, teamleider bij TalentStad, en Jan-Willem Dollekamp, adviseur bij de gemeente Zwolle, er ook in geloofden.” Mariekes idee paste naadloos in de transformatie: de gemeente Zwolle – op zoek naar inventieve manieren om de werelden van het onderwijs en de zorg te verbinden – gaf subsidies aan scholen met een goed idee. Ook Marieke mocht een pilot gaan doen.

“Kinderen leren op school wel Nederlands, Engels en Duits, maar niet hoe ze vriendschappen sluiten en keuzes maken.”

Mentoren ontzorgen

‘THINK op school’ is allereerst een efficiëncyslag. “Scholen hoeven niet meer uit al die folders te kiezen en maatschappelijke organisaties hoeven de acquisitie op scholen niet meer te doen”, legt Marieke uit. Maar ‘THINK op school’ is nog veel meer. Het biedt een samenhangende socialemotionele leerlijn, die ontstaat in nauwe samenwerking met de school. Zonder dat mentoren hier uren aan kwijt zijn. “Dat is een belangrijke succesfactor van ‘THINK op school’. Mentoren zijn in de eerste plaats docent. Ze hebben de ambitie kinderen een bepaald vak te leren. Het mentorschap is voor de meesten geen keuze, ze krijgen het erbij. En dat vinden ze niet altijd makkelijk. Gesprekken aangaan met jongeren die zich somber of angstig voelen is ook echt iets heel anders dan wiskunde geven. Het mooie van ‘THINK op school’ is dat we ze daarin komen ontzorgen. Wij brengen onze inhoudelijke kennis naar de scholen toe. Wij nemen de mentoren daarin mee.”

Gezonde scepsis

Marieke benadrukt dat de mentoren een belangrijke rol hebben en houden. “Er is echt sprake van samenwerking en wisselwerking. De mentor is bijvoorbeeld altijd aanwezig bij de THINK-lessen. Als de mentor verhinderd is, gaat de les niet door. Want de mentor is er voor de kinderen, voor de veiligheid. De gastdocent verzorgt de inhoud. En als mentoren dan ook nog voorbeelden aandraagen die bij het onderwerp van de les passen, wordt

het echt op maat.” De introductie van ‘THINK op school’ ging niet zonder slag of stoot. “Op papier vonden alle mentoren het een prachtig plan. Maar toen we het in praktijk brachten, kwamen we ook gezonde scepsis tegen. En kwetsbaarheid. Want door iemand toe te laten in ‘hun’ klas geven mentoren toch een kijkje in eigen keuken.” Ook voor de gastdocenten vanuit de maatschappelijke organisaties was het spannend. “We moesten elkaars taal leren spreken, elkaar vinden.” Het omslagpunt kwam na een halfjaar tijdens de tussenevaluatie. “Alle mentoren gaven aan hoe nieuw het voor ze was om op een andere manier met kinderen in gesprek te gaan. Maar ze zagen ook wat ze eraan hadden. Nu omarmen ze ‘THINK op school’. Ze voelen zich ontzorgd. Wij komen ze echt wat brengen.”

Samen doen is de kracht

Zwolle telt 11 vo-scholen. Komend schooljaar start ‘THINK op school’ op 6 scholen. De 5 overige scholen hebben ook interesse en haken mogelijk later aan. Ook mbo-school Deltion College wil graag meedoen. Marieke: “Op inhoud is gewoon niemand tegen ‘THINK op school’. We voelen allemaal dat het alleen maar slim is om te doen. Alle handen gaan op elkaar.” TalentStad geeft de THINK-lessen dit jaar ook in de tweede klas. Er wordt nagedacht over uitbreiding naar de bovenbouw en groep 7 en 8 van de basisschool. Voor de bovenbouw is er nu al THINK-maatwerk in de vorm van themablokken.

De 4 G's

Een wezenlijk onderdeel van ‘THINK op school’ zijn de 4 G's uit de Rationeel Emotieve Therapie (RET): gebeurtenis, gedrag, gevoel en gedachten. Marieke: “De RET is een bewezen effectieve methode die kinderen leert grip op hun gedachten te krijgen. Het is een handig ‘trucje’. Echter, alleen kinderen die in de hulpverlening komen, krijgen het aangereikt. Terwijl het nuttig is voor ieder kind! Daarom vormen de 4 G's de grondmethodiek van ‘THINK op school’, ze komen in elke les naar voren.” Mooie bijvangst van ‘THINK op school’ is dat mentoren de 4 G's ook gaan gebruiken. Mentoren worden – bewust – niet getraind, maar meegenomen in de praktijk.

“Gesprekken aangaan met jongeren die zich somber of angstig voelen is iets heel anders dan wiskunde geven.”

“Stel dat er in 5 vwo veel kinderen last van stress hebben of geen keuzes kunnen maken. Dan hoeft de school ons alleen maar te bellen en wij regelen het.” Mariekes grootste zorg is nu niet aan het eigen succes ten onder te gaan. “‘THINK op school’ op elke school goed neerzetten vraagt nogal wat. Alleen al omdat elke maatschappelijke organisatie voldoende goede gastdocenten moet hebben.” Het zou makkelijker zijn als ‘THINK op school’ het allemaal zelf organiseert, als eigen bedrijf. Maar daar kiest Marieke bewust niet voor. “Maatschappelijke organisaties hebben allemaal een wettelijke taak om preventie uit te voeren. De kracht is juist dat we het samen doen. Dat is transformeren. We zetten het jeugdbeleid anders in.”

Marieke besluit met een opmerking als moeder, niet als hulpverlener. “Ook ik maak me soms zorgen over mijn pubers. Hoe gaan ze om met al die verleidingen om hen heen? Kunnen ze nee zeggen? Dat school hieraan serieus aandacht besteed, stelt me gerust.”

*Kijk voor meer informatie op
www.thinkopschool.nl*

Het Innovatienetwerk Jeugd van Hart van Brabant

TILBURG

Hoe zet je als gemeente innovatie serieus op de agenda en houd je het daar ook? En hoe betrek je niet alleen zorgaanbieders, maar ook ondernemers, inwoners en natuurlijk... de jeugd zelf? Zodat de gemeente doet waar jongeren echt behoefte aan hebben? De regio Hart van Brabant richtte het Innovatienetwerk Jeugd op. Tijdens pitchsessies, inspiratiecafés, themabijeenkomsten en in het innovatielab kan iedereen meedenken. Marieke Couwenberg, beleidsmedewerker jeugd bij de gemeente Tilburg: *“Er zitten waanzinnig goede ideeën tussen, oplossingen waar we zelf nooit op zouden komen.”*

Innovatie op gang brengen

In aanloop naar de transformatie, met de komst van alle nieuwe verantwoordelijkheden voor gemeentes, was de eerste reflex 'focussen op continuïteit, opdat de zorg blijft doorlopen'. "Belangrijk natuurlijk, maar ook gevaarlijk", zegt Marieke. "Want dan is er weinig bewuste aandacht voor innoveren, de jeugd echt centraal zetten en preventie doorontwikkelen." De regio Hart van Brabant, een samenwerkingsverband van de 9 gemeenten in Midden-Brabant, besloot het anders aan te pakken en richtte eind 2014 het Innovatienetwerk Jeugd op. "Een netwerk waar we tijd en geld in steken om innovatie op gang te brengen." De 9 gemeenten in Hart van Brabant zijn Dongen, Gilze en Rijen, Goirle, Heusden, Hilvarenbeek, Loon op Zand, Oisterwijk, Tilburg en Waalwijk.

Pitchbijeenkomsten

2015 was een jaar van zoeken en proberen. "We wilden weten wat werkt, hoe je innovatie kan aanjagen", vertelt Marieke. Een goede manier om nieuwe ideeën voor het voetlicht te krijgen is mensen een podium te bieden. Het innovatienetwerk startte met pitchbijeenkomsten, waar iedereen welkom is, om een idee te pitchen of als publiek. "Zolang ze zich maar betrokken voelen bij de jeugd: ouders, jongeren, ondernemers, beleidsmakers, hulpverleners, we nodigen iedereen uit." Gemiddeld zijn zo'n 100 tot 150 mensen aanwezig bij een pitchbijeenkomst. Een mooi en bruikbaar aantal. Want niet de gemeente maar alle aanwezigen bepalen of een idee goed is. "Dat vind ik het leukste aspect van de pitchsessies. Het publiek vult bij elke pitch een stemkaart in, waarop ze ook tips of contactgegevens kunnen vermelden. Bij 50% van de stemmen of meer krijgt de initiatiefnemer begeleiding en financiële ondersteuning om zijn idee verder uit te werken." Het innovatienetwerk was direct een succes: in 2015 kwamen maar liefst 8 initiatieven door de algemene stemming en won het netwerk de European Social Innovation Award.

“We constateerden dat de initiatieven nog niet tegen de stroom inzwommen.”

Jeugdhulp1op1: zoek je eigen hulpverlener

Een initiatief waar Marieke echt blij van wordt. Ontstaan vanuit een pitch bij het Innovatienetwerk Jeugd. Een vrouwelijke ondernemer ontwikkelde een website waar jongeren zelf hun ambulante begeleider kunnen kiezen. De hulpverleners staan er met foto en een persoonlijke introductietekst. De jongere kan kiezen wie bij hem of haar past. Ook maakt de website wachtlijsten inzichtelijk, want de hulpverleners op de site zijn direct beschikbaar. *“Als je jongeren echt de touwtjes in handen wilt geven, is dit een prachtig middel”*, zegt Marieke.

“Heel interessant is ook dat sommige professionals deze ontwikkeling heel moeilijk vinden. Ze vragen zich bijvoorbeeld af of jongeren wel zelf kunnen kiezen. Dan zie je direct vanuit welke basishouding hulp wordt verleend!”

Grote aanbieders doen vooralsnog niet mee. *“Ze zeggen dit niet te kunnen leveren omdat ze met wachtlijsten werken. Want als een jongere voor een bepaalde hulpverlener kiest, moet deze ook tijd hebben. En stel dat alle jongeren voor dezelfde hulpverlener kiezen!”* Kleinere aanbieders sluiten zich al wel aan.

“Zorgverleners leren hiervan. Ook omdat duidelijk wordt wat jongeren belangrijke criteria vinden. Ze krijgen de begeleiding bijvoorbeeld bij voorkeur 's avonds en zeker niet onder schooltijd. Ook vinden ze het belangrijk dat hun hulpverlener bereikbaar is, zodat ze altijd even contact kunnen opnemen als het nodig is. Dat zijn belangrijke lessen, ik denk dat dit de zorg van de toekomst is.”

Kijk voor meer informatie op: www.jeugdhulp1op1.nl

Verbeteringen doorvoeren

Geen wonder dat regio Hart van Brabant – terugkijkend op het eerste jaar – vooral positief was. Dat het innovatienetwerk moest blijven bestaan stond als een paal boven water. Wel besloten de 9 gemeenten enkele verbeteringen door te voeren. Marieke: “We constateerden dat de initiatieven nog te aanbodgericht waren en nog niet tegen de stroom inzwommen. Met andere woorden: van een werkelijk gekantelde kijk op de jeugdhulp was nog geen sprake.” Ook waren onder de deelnemers de zorgaanbieders oververtegenwoordigd, terwijl (sociale) ondernemers, ouderen en jongeren juist achterbleven. “Misschien had de subsidieregeling een aanzuigende werking op zorgaanbieders die in hun reguliere bekostiging waren gekort.” Een derde constatering was dat bepaalde onderwerpen onderbelicht bleven. “Niet ieder probleem is te vertalen naar een pitch. Neem de wachtlijsten, daar kun je geen pitch opzetten, maar we willen er wel op innoveren!”

Ruimte voor verdieping

Inmiddels is het Innovatienetwerk Jeugd niet langer alleen gericht op het pitchen van nieuwe ideeën. Het biedt ook bredere activiteiten om betrokkenen en geïnteresseerden aan te spreken, uit te dagen en te inspireren. “Naast de pitchsessies hebben we nu ook inspiratiecafés, themabijeenkomsten en een innovatielab”, zegt Marieke. “En aan de pitches hebben we een breed samengestelde vakjury verbonden die kritische vragen stelt.” De variatie in concrete activiteiten en werkvormen biedt meer ruimte voor verdieping van vraagstukken. Maar het pitchen staat nog steeds op 1. “Sinds 2015 zijn er 62 ideeën ingediend, waarvan er 25 zijn gepitcht en 19 zijn doorontwikkeld. Vier nieuwe initiatieven staan op het punt uitgewerkt te worden. Het zijn hele rijke bijeenkomsten, met bovendien een groot effect. Want elke initiatiefnemer moet een team om zich heen vergaren van 4 à 5 mensen, waaronder een jongere en een ondernemer. Dat betekent dat in onze regio nu al ruim 100 mensen bezig zijn met innovatie, zonder dat de gemeente daaraan hoeft te trekken.”

Kantelpunt

Marieke ziet een nieuwe beweging ontstaan in de regio Hart van Brabant. “Initiatieven bottom-up ontwikkelen vanuit de vraag van jongeren begint steeds vanzelfsprekender te worden. Steeds meer mensen met nieuwe ideeën melden zich. Nieuwe verbindingen ontstaan en mensen boren nieuwe oplossingen aan.” Niet elk initiatief is altijd even succesvol, maar dat is niet waar het om gaat. “Belangrijk is het verhaal dat de initiatieven vertellen. Ze laten zien waar jongeren tegenaan lopen, waar de problemen zijn.” En met de oplossing gaan mensen voortvarend aan de slag, omdat ze erin geloven. “Het is allang niet meer zo dat wij iets verzinnen en vervolgens toetsen of er behoefte aan is. Mensen dragen zelf ideeën aan, ze staan achter hun initiatief. En er zitten waanzinnig goede ideeën tussen, oplossingen waar we zelf nooit op zouden komen.” Steeds vaker bewegen de initiatieven zich ook op het grensvlak van een echte verandering (zie kader). “Hoe meer initiatieven die kant opgaan, hoe meer we het kantelpunt naderen van waaruit we echt anders moeten gaan werken. Dat is wat we willen.”

“In onze regio zijn nu al ruim 100 mensen bezig met innovatie, zonder dat de gemeente daaraan hoeft te trekken.”

PPD Talents sluit aan bij de leefwereld van jongeren

PAPENDRECHT

Hiphop, produceren of dj-ing: welke jongere droomt er niet van? De gemeente Papendrecht – kortweg PPD – leidt jongeren met talent op tot artiest. De jongeren ontwikkelen niet alleen hun talenten maar ook een gestructureerde vrijetijdsbesteding. En de kennis en vaardigheden die ze opdoen komen ook prima van pas in het dagelijks leven. Jongerenwerker Chandre Nandoe: *“Met individuele coaching behaal je de mooiste resultaten.”*

Van marketing tot fotoshoot

Jongerenwerk moet doen wat de jeugd leuk vindt. Dus toen de gemeente Papendrecht besloot een intensief traject op te zetten voor probleemjongeren, viel de keus op hiphop, produceren en dj-ing. “Vroeger had je de bandjescultuur, met een oefenruimte bij jongerenwerk”, vertelt jongerenwerker Chandre Nandoe. “Maar dat is eigenlijk helemaal verdwenen. De jongeren van nu zijn geïnteresseerd in andere dingen. Dj-ing, hiphop en produceren zijn de trend, daar spelen wij op in.” In september 2016 startte jongerenwerk Papendrecht met het project PPD Talents. Talentvolle Papendrechtse probleemjongeren krijgen de kans mee te doen aan een traject op maat binnen de muziek. Professionele begeleiders ondersteunen ze in het maken van muziek en alles wat daarbij komt kijken, van marketing tot een fotoshoot. Zodat ze zichzelf kunnen neerzetten als een echte artiest. Ze werken in een professionele studio in Papendrecht en op de locatie van het jongerenwerk. Daar krijgen ze individuele lessen en begeleiding en gezamenlijke masterclasses.

Overeenkomst met de wethouder

Per keer gaan 4 jongeren van start voor een traject van ongeveer 4 maanden. Een intensief traject, want de jongeren zijn zeker 10 uur per week bezig. Chandre: “Ze moeten daarom echt gemotiveerd zijn, anders kunnen ze niet meedoen.” Van de aftrap maakt Papendrecht een officieel moment, op het gemeentehuis, met de wethouder jeugd. “We stellen met elke jongere een overeenkomst op. Door de wethouder te betrekken geven we het extra status.” In de overeenkomst staat wat de jongere van de gemeente krijgt – begeleiding op rap- en marketinggebied, een fotoshoot, een logo, studiotijd, een videoclip (bij voldoende inzet) en 1 professionele track – en wat er van de jongere zelf verwacht wordt. “De jongeren moeten een tegenprestatie leveren. Zoals op tijd komen, tijdens de lessen en begeleiding niet onder invloed van alcohol en/of drugs zijn, tijdens het traject niet in aanraking komen met de politie en minimaal 1 raples verzorgen op een basisschool.”

Optreden in Paradiso

PPD Talents is een succes. Jongeren die het traject al hebben afgerond, raden nieuwelingen aan deze kans te grijpen. “Dan zeggen ze ‘je moet dit niet laten lopen, wij hebben er heel veel aan gehad’”, lacht Chandre. Verschillende jongeren die aan PPD Talents meededen hebben ook daadwerkelijk iets in de muziek bereikt, zoals een optreden in Paradiso, de Dancetour winnen, optreden op festivals. “Zij hebben een voorbeeldfunctie voor de rest. En omdat wij een band met ze hebben opgebouwd, komen ze ook na het traject bij ons terug. Bijvoorbeeld om les te geven aan andere jongeren. Daar krijgen ze dan een vrijwilligersvergoeding voor. En wij ondersteunen ze daarin met een training ‘docent zijn’. Zo breidt het zich steeds verder uit.”

Onverwachte talenten

Soms komen er gedurende het traject heel andere, onverwachte talenten bovendien. Chandre vertelt van een jongen die erg graag wilde rappen. “Hij was eigenlijk niet zo talentvol, maar omdat hij het echt nodig had en zeer gemotiveerd was, lieten we hem toch meedoen. Ergens halverwege het traject zochten we optredens voor de dj’s. In een week regelde deze jongen toen 8 optredens. Er zijn niet veel jongens van 18 die dat kunnen! Een onverwacht talent en een mooie toekomst als boeker. Daar hebben we toen in geïnvesteerd, ook omdat hij dit zelf graag wilde.” Natuurlijk gaat het niet altijd allemaal goed. “Onze valkuil is dat we zo bezig zijn vanuit een positieve rol dat we de realiteit wel eens uit het oog verliezen. De jongeren met wie wij werken komen niet voor niets bij ons terecht. De jongen met het boekertalent bleek achteraf niet met financiën te kunnen omgaan. Daar heeft hij echt een rotzooitje van gemaakt. Als je daar geen oog voor hebt, gaat het ondanks je enthousiasme en positivisme toch mis.”

Sociale skills

Grote succesfactor in het traject zijn de docenten. “Wij zoeken mensen die niet alleen goed zijn in hun vakgebied, maar daarnaast ook de nodige sociale skills hebben”, legt Chandre uit. “De marketinglessen worden bijvoorbeeld gegeven door een psycholoog en de raplessen door een jongerenwerker van een andere gemeente. Ze bieden talentondersteuning en gaan tegelijkertijd een laagje dieper. Ze bouwen een band op met de jongeren. Zo hadden we laatst een jongere die weigerde naar een hulpverlener te gaan. Hij wilde wel praten met de docent fotografie, die ‘toevallig’ ook psycholoog was. Deze wist de weg naar de hulpverlening te effenen. Soms is dat gewoon nodig.” Chandre benadrukt dat het niet altijd makkelijk is om geschikte docenten te vinden. “Ik put uit mijn eigen netwerk. Een goed netwerk is essentieel.”

Afrojack en Ronnie Flex

Een tweede succesfactor is het professionele niveau van het traject. Chandre: “Je kunt tegenwoordig thuis heel veel zelf leren, via tutorials op YouTube. Wij moeten er dus voor zorgen dat onze apparatuur en professionaliteit beter en aantrekkelijker zijn dan wat de jongeren thuis tot hun beschikking hebben. We hebben bijvoorbeeld boxen staan die Afrojack in de studio heeft. Daar willen jongeren wel mee werken. En in de professionele studio die wij huren komt ook Ronnie Flex af en toe opnemen.” Preventie, aldus Chandre, moet aansluiten op de leefwereld van de jongeren. Een derde succesfactor is de link met het dagelijks leven. “Alles wat de jongeren bij ons leren, kunnen ze koppelen aan hun eigen leven. De tips uit de marketinglessen kunnen ze bijvoorbeeld ook prima gebruiken bij een sollicitatie. Zo vergroten we hun kansen en hun zelfredzaamheid.”

“We hebben boxen staan die Afrojack in de studio heeft”

“We brengen iets positiefs in hun leven.”

Individuele coaching

Sinds september 2016 heeft Papendrecht 7 jongeren bereikt met PPD Talents. Dat lijkt misschien weinig, bovendien zijn de trajecten duur – € 800 tot € 1.000 per jongere – en kosten ze veel tijd. Toch is het voor Chandre een van de meest succesvolle projecten. “Met PPD Talents heb ik de beste resultaten behaald met jongeren tot nu toe. Hun persoonlijke ontwikkeling gaat met sprongen vooruit. Je ziet hun zelfvertrouwen groeien en ook de omgeving gaat steeds meer in de jongeren geloven. We brengen iets positiefs in hun leven. En zodra ze merken dat ze iets kunnen bereiken, laten ze de slechte dingen voor wat ze zijn. Want waarom zouden ze dat nog langer doen?” Hij vertelt over een talentvolle jongen die bekend stond als een ‘slechte gast’. Op straat ging hij met de verkeerde vrienden om. En daar maakte hij een hele verkeerde beslissing. “Hij heeft een jaar vastgezeten voor poging tot doodslag. Toen hij vrijkwam vonden wij dat hij nog een kans verdiende. We hebben vrijwilligerswerk voor hem geregeld, hem gestimuleerd in de muziek, professionele begeleiding gegeven. Hij is nu 25, geeft presentaties, zit in een band, is rapper. Daar leeft hij van. Bij hem viel het kwartje, maar bij ons ook. Met individuele coaching behaal je de mooiste resultaten. Dat is wat we met PPD Talents doen. En wat we in de toekomst verder willen uitbouwen.”

Preventie op de kaart:

*Social Brokers
van Kerkrade*

KERKRADE

Veel mensen weten het niet, maar de kans dat ze Social Broker zijn is bijzonder groot. Bijna iedereen doet namelijk wel eens iets nuttigs op het raakvlak van preventie en jeugdhulp. En als je mensen hiervan bewust maakt en ze ervoor bedankt, gaan ze het nog beter doen, weet Mikke Leenders van innovatiebureau Big Thinking, dat het concept bedacht. Kerkrade komt er nu achter hoe het werkt en dát het werkt. En zet daarmee preventie op de kaart.

Natuurlijk fenomeen

Een vriend of vriendin, een trainer op de sportvereniging, de bedrijfsleider van de supermarkt, ouders en familieleden: bijna iedereen is waardevol voor de jeugd. Al die mensen geven op zijn tijd een goede tip of een advies aan jongeren, of helpen ze als een probleem ze boven het hoofd dreigt te groeien. Mikke: “Het is een natuurlijk fenomeen in de samenleving dat mensen voor je klaar staan op mindere momenten.”

“Het natuurlijke vangnet voor jongeren krijgt een directe en aantoonbare impuls.”

Impuls

Toch weet lang niet iedereen dat ze daarmee aan preventie doen. Dat ze die 80% van de jeugd waarmee het goed gaat daadwerkelijk in stand houden met het sterke sociale vangnet dat ze bieden. Al deze mensen mogen dus best wel eens erkenning krijgen voor hun positieve bijdrage aan de samenleving. En wat blijkt als ze erachter komen dat ze ‘Social Broker’ zijn? Mikke: “Het vangnet voor jongeren krijgt een directe en aantoonbare impuls.”

De Social Broker erkennen, bedanken en versterken: dat is het vernieuwende idee waarmee innovatiebureau Big Thinking het land is ingegaan. Verschillende gemeenten passen het ondertussen al toe. En daaruit komt naar voren dat het precies het soort innovatie is dat ze nodig hebben. “Met de decentralisatie van de jeugdhulp naar de gemeenten is de noodzaak ontstaan om te verbeteren, te innoveren en meer nadruk te leggen op preventie”, legt Mikke uit. “Voorheen kwam de jeugdhulp vaak pas in actie als een jongere zich ‘aan het loketje’ meldde. Professionele hulp op onnodig hoog niveau was dan het gevolg. Dat heeft de jeugdhulp complex en duur gemaakt.” Kortom, er is een andere aanpak nodig. En Social Brokers spelen daarin de vanzelfsprekende hoofdrol.

Hotspots

Kerkrade laat zien hoe het concreet in zijn werk gaat. De gemeente kon eenvoudig aanhaken omdat het idee al landelijk, in verschillende gemeenten tot ontwikkeling is gekomen. De aanpak is verrassend eenvoudig. “We hebben een aantal ludieke en laagdrempelige acties bedacht en die zetten we in op plekken waar veel mensen komen”, vertelt Mikke. “Zogenaamde hotspots, zoals een winkelcentrum, een sportvereniging of een school. Daar wijzen we mensen op de belangrijke rol die ze spelen, door met ze in gesprek te gaan en ze letterlijk in te lijsten en op een podium te zetten. Verder hebben we bijvoorbeeld leuke bedankkaarten. Mensen die hun eigen rol herkennen, kunnen die gratis kaart weer versturen naar iemand die altijd voor hén klaarstaat.” Online gebeurt er ook van alles. Social Brokers die het goede voorbeeld geven of tips hebben voor anderen komen op de Facebookpagina in video’s en vlogs in beeld. En via de website kunnen jongeren anoniem vragen stellen aan het netwerk.

Ambassadeur

Het idee is zowel simpel als slim – wijs mensen op de rol die ze spelen in preventie – maar de uitvoering vraagt wel de nodige inzet van vrijwilligers. Mikke: “Gelukkig zijn er altijd wel mensen die het leuk vinden om een keertje te helpen. Samen vormen ze gelegenheidsteams, die coaching van Big Thinking krijgen. Zodat ze de verantwoordelijkheid voor de uitvoering op zich kunnen nemen.” Ook bekende Kerkradenaren worden ingezet. “We hebben bijvoorbeeld René Trost, oud-trainer van Roda JC, bereid gevonden om als ambassadeur op te treden.” Door de inzet van al deze mensen ontstaat er een olievlekwerking en kan Big Thinking een stapje terugdoen.

Sterke sociale basis

Het uiteindelijke doel van Social Brokers in Kerkrade is een cultuuromslag tot stand brengen: van achteraf problemen oplossen naar voorkomen dat problemen ontstaan. Professionals moeten daaraan nog wennen. “Vooral voor de generalisten onder de zorgprofessionals is het een uitdaging om gebruik te maken van netwerken in de samenleving en te zorgen voor een sterke sociale basis”, zegt Mikke. “Zodat de verdere inzet van professionals steeds minder nodig is.” Dat vereist andere vaardigheden, die nog niet elke professional bezit. “Via het netwerk dat wij aanbieden, krijgen ze nu de mogelijkheid hun kennis en expertise echt vroegtijdig in te zetten.”

Voordeel

De pilot in Kerkrade loopt nu een jaar en de eerste resultaten worden zichtbaar. Dat was volgens Mikke wel te verwachten: “Uit een onderzoek dat we met de Universiteit van Utrecht deden weten we dat erkenning bieden en mensen bewustmaken van hun rol de preventie versterkt. Zo worden problemen niet onnodig groot en kun je ze in een vroeg stadium de kop in drukken.” De gemeente is er blij mee, want het past precies bij de fase van transformatie waar ze op dit moment in zit. Termen als ‘eigen kracht’ zijn inmiddels gemeengoed geworden en de Social Brokers brengen het in de praktijk. “Als we het hebben over preventie en de transformatie moeten we ons er steeds van bewust zijn dat er al veel goeds gebeurt. En dat we daar ons voordeel mee kunnen doen.”

“Erkenning bieden en mensen bewust maken van hun rol versterkt de preventie.”

Kijk voor meer informatie op
socialbrokers.nl en
socialbrokers.nl/kerkrade

CenteringPregnancy creëert vangnet en stevige basis

HUIZEN

Interactie, vragen stellen, kennis en ervaringen delen en vooral veel plezier: in Huizen kiezen veel zwangere vrouwen niet langer voor individuele verloskundige controles, maar voor bijeenkomsten in groepsverband.

CenteringPregnancy heet deze nieuwe vorm van verloskundige begeleiding. De resultaten mogen er zijn: moeders staan sterker in hun schoenen en steunen elkaar. Toen Verloskundecentrum Judith Govers CenteringPregnancy introduceerde, was de gemeente direct enthousiast. Beleidsadviseur Marloek de Greeff: *“De eerste 1.000 dagen zijn zo belangrijk voor de ontwikkeling van een kind.”*

Goede basisstructuur

Sinds gemeenten zelf verantwoordelijk zijn voor de jeugdzorg kunnen ze bewuster op preventie inzetten. In Huizen is 'ouders die in hun kracht staan en elkaar helpen' een van de doelen. Met het post- en prenataal netwerk en het eerstelijnsnetwerk Jeugdlijn1 had de gemeente al een goede basis. "In het post- en prenataal netwerk komen partijen rondom de geboorte, zoals het CJG, het consultatiebureau, de verloskundigen, ziekenhuizen en kraamzorg, regelmatig bij elkaar, om de samenwerking te bevorderen", vertelt Marloek. "Jeugdlijn 1 is een netwerk van scholen, het CJG, zorgcoördinatoren en alle andere partijen die kinderen zien." Een goede basisstructuur kan echter ook een valkuil zijn. "Dan bestaat al snel de neiging te denken 'het zit wel goed'." De gemeente Huizen deed dat heel bewust niet. "We zagen dat preventie en geïndiceerde zorg nog 2 gescheiden werelden waren. Dat kan beter. Daarom hebben wij in aanloop naar de transformatie met alle partijen in de netwerken een gesprek gevoerd." Met een goed inzicht in het veld – wie doet wat en waar zijn verbindingen mogelijk – en een overzicht van al dan niet kansrijke initiatieven als resultaat.

CenteringPregnancy in het kort

De reguliere verloskundige zorg bestaat uit een intake van een uur en ongeveer 12 vervolggconsulten van een kwartier. Tijdens deze consulten geeft de verloskundige de nodige medische zorg en beantwoordt een paar vragen. Tijd om dieper op onderwerpen als ouderschap, veranderingen, gezonde voeding, leefstijl en opvoeding in te gaan is er niet. CenteringPregnancy biedt die tijd wel. Na een individuele intake bij de verloskundige, vinden de vervolggcontroles in een groep plaats. Acht tot 14 zwangere vrouwen met een vergelijkbare zwangerschapsduur vormen samen een groep. Tijdens de zwangerschap zijn er in totaal 9 bijeenkomsten van 2 uur. Tijdens deze bijeenkomsten verricht de verloskundige de reguliere controles, daarnaast is er vooral ruimte voor interactie, kennis en ervaringen delen, vragen stellen en plezier. De laatste maand van de zwangerschap zijn de controles weer individueel. Na de bevalling vindt nog een laatste groepsbijeenkomst plaats voor de moeders met hun baby's.

CenteringPregnancy is overigens niet 'verplicht', vrouwen kunnen ook de reguliere individuele route volgen. In Verloskundecentrum Judith Govers is de verhouding ongeveer 70% CenteringPregnancy en 30% regulier.

Kijk voor meer informatie op www.centeringhealthcare.nl.

Moeders die voor elkaar klaarstaan

Een van de gesprekspartners was verloskundige Judith Govers. Marloek: “Ze vertelde dat ze bezig was CenteringPregnancy in haar praktijk te introduceren, verloskundige begeleiding in groepsverband in plaats van individuele controles. Ze sprak er heel bevlogen over.” In Amerika, waar de methode is ontwikkeld, zijn al veel goede resultaten met CenteringPregnancy behaald. Onderzoek laat zien dat zwangere vrouwen sterker in hun schoenen staan en aan het eind van de rit samen een hechte groep vormen van moeders die voor elkaar klaarstaan. “We waren meteen enthousiast, want het sluit zo mooi aan bij wat wij willen. Namelijk dat ouders elkaar helpen.”

Maatschappelijk rendement

In hetzelfde gesprek kwam ook een belangrijk knelpunt naar voren: de financiën. “Verloskundigen krijgen een vaste vergoeding voor de medische begeleiding van een zwangerschap”, legt Marloek uit. “Die is echter ontoereikend voor CenteringPregnancy.” De Koninklijke Nederlandse Organisatie van Verloskundigen maakt zich bij de NZa hard voor vergoeding van dit specifieke aanbod. “Zo ver is het echter nog niet. Terwijl het maatschappelijk rendement van CenteringPregnancy hoog is. Zwangerschappen verlopen beter, moeder en kind zijn gezonder, ouders zijn beter voorbereid. Daar hebben zoveel andere partijen die zorg en ondersteuning aan moeder en kind geven baat bij. Maar omdat dit rendement moeilijk meetbaar is, blijft de bekostiging een schemerig gebied.”

Subsidieaanvraag

Huizen besloot niet op een reguliere vergoeding te wachten en keurde de subsidieaanvraag van Verloskundecentrum Judith Govers goed. Best een bijzondere beslissing, want het is niet gebruikelijk dat een partij die al een vergoeding krijgt – in dit geval van de NZA – een bijdrage van een gemeente ontvangt. “Er was wel wat overredingskracht nodig om de andere wethouders te overtuigen”, geeft Marloek toe. “Maar uiteindelijk stemde het hele college in. Als gemeente vinden wij het heel belangrijk dat dit geweldige groepsaanbod kan blijven bestaan en groeien. De eerste 1.000 dagen zijn zo belangrijk voor een kind. Dat ouders zich daar goed op kunnen voorbereiden en ondersteuning snel voorhanden is, is pure winst.”

“Zwangerschappen verlopen beter, moeder en kind zijn gezonder, ouders zijn beter voorbereid.”

Contact via WhatsApp

In Huizen draait CenteringPregnancy nu een jaar, binnenkort gaat de zestiende groep van start. En de positieve effecten zijn duidelijk zichtbaar. Marloek vertelt bijvoorbeeld over de kersverse moeder die de zorg voor haar kindje erg zwaar vond. “Haar groep ontfermde zich direct over haar. De andere moeders bezochten haar om de beurt en hielpen haar er bovenop.” Het bewijst dat de groepen ook na de zwangerschap contact houden. Iets dat gestimuleerd wordt door het gebruik van WhatsApp. Elke groep maakt al aan het begin een WhatsAppgroep aan. Blij is Marloek ook met de verbinding die met het reguliere preventieve aanbod wordt gelegd. “Vanuit CenteringPregnancy krijgen de aanstaande ouders 2 workshops van het CJG aangeboden: ‘Contact met je (aanstaande) baby’ en ‘Klaar voor het ouderschap’. Cursussen waarvoor we ouders tot voor kort moeilijk wisten te motiveren. Nu ligt het aantal deelnemers aanzienlijk hoger. En dat leidt weer tot beter geïnformeerde ouders die het CJG weten te vinden als ze vragen hebben.”

CenteringParenting

Met het consultatiebureau en het CJG werkt de gemeente nu aan een vervolg op CenteringPregnancy: CenteringParenting. “We willen een logisch vervolg creëren. Dat kan door de CenteringPregnancy-groepen in hun geheel te benaderen. Nu biedt het CJG ze na de laatste groepsbijeenkomst al de cursus ‘Baby in huis’ aan, 4 bijeenkomsten van 2 uur over onderwerpen als huilen en troosten, slapen, spelen en ontwikkeling, zorg en werk. Ook nodigt het CJG de groepen uit om naar het wekelijkse Mama-café te komen en daar ervaringen uit te wisselen en leuke lezingen en workshops te volgen.” De wens voor de toekomst is ook de bezoeken aan het consultatiebureau in groepsverband te organiseren. “In ieder geval in het eerste jaar. Wat planning en opleiding van de medewerkers betreft is dat nog een uitdaging, maar het is wel ons doel. We willen op alle mogelijke manieren de kans vergroten dat ouders de juiste informatie krijgen. Dat ze bovendien ervaren dat elke ouder tegen dingen aanloopt en wel eens twijfelt. En dat er altijd iemand is waarmee ze dat kunnen delen.”

Tip van de gemeente Huizen

Onderschat de menselijke factor niet!
Marloek:

“Verloskundige Judith Govers is heel bevlogen en ondernemend. Ze is een doorzetter die zorgt dat dit van de grond komt. Zo iemand heb je nodig om het tot een succes te maken.”

Stichting Omnia spiegelgt zich aan de samenleving

EINDHOVEN

Dicht bij de mensen, laagdrempelig, integraal en met korte lijntjes: in Eindhoven laat stichting Omnia zien hoe effectieve preventieve jeugdhulp en opvoedondersteuning voor ouders eruit kan zien. Gericht op normalisering van problemen en adequate verwijzing waar nodig. Dat lukt goed door inwoners zelf als uitgangspunt te nemen. En die behoren tot een groot aantal verschillende groepen. Najat Toub van stichting Omnia: *“De meeste jeugdzorg is ‘blank’, maar zo ziet de samenleving er niet uit.”*

Vertrouwensrelatie

Turks, Arabisch, Pools, Spaans, Somalisch, Engels en natuurlijk Nederlands. De cursussen en workshops van stichting Omnia kunnen in een groot aantal talen gegeven worden. En de 48 hulpverleners hebben dan ook verschillende culturele en etnische achtergronden. Dat heeft volgens Najat Toub een hele simpele en praktische reden. “We hebben hier in Eindhoven bijvoorbeeld een grote groep mensen met een Spaanse achtergrond. Als je dan een Spaanse trainer hebt, die ook nog eens bekend is bij die mensen, is er meteen een vertrouwensrelatie en dat werkt gewoon veel makkelijker.”

Op maat

Jezelf organiseren naar voorbeeld van de groep mensen die je wilt ondersteunen: het blijkt een goede greep te zijn geweest van Omnia. De stichting ontstond bij de invoering van de Jeugdwet in 2015 en de opheffing van het CJG, waarvoor de stichting WIJ Eindhoven in de plaats kwam. En in de geest van die nieuwe wet zijn de cursussen en workshops van Omnia gericht op opvoedvaardigheden en preventie. “We willen een integraal programma bieden waarmee emotionele en gedragsproblemen te voorkomen zijn”, vertelt Najat. “We geven bijvoorbeeld Triple P-trainingen (Positive Parenting Program) aan ouders. In het Nederlands, want dat is gewoon de voertaal. Maar als dat te lastig is, kunnen we de cursussen ook op maat in een andere taal aanbieden.”

Ik moet veranderen

Omnia geeft cursussen op allerlei plekken: op school, in een moskee, een buurthuis, het maakt niet uit. “Daar waar de ouders zijn, zijn wij”, zegt Najat. En de verschillende hulpverleners hoeven in hun omgeving maar te reppen over een cursus en de aanmeldingen komen binnen. Steeds vaker ook op de formele manier, via de website. Voor Najat een teken dat de Omnia-aanpak werkt. Dat wordt ook tijdens de cursus zelf duidelijk. “We komen 8 weken bij elkaar en werken vooral aan opvoedvragen en versterking van de relatie thuis. Na de tweede of derde bijeenkomst hoor ik ouders vaak zeggen: ‘Ik heb het door: ik moet veranderen, niet mijn kind’.”

Rots en water

Het aanbod van Omnia beperkt zich niet tot ouders. Voor de jeugd zelf is er bijvoorbeeld de cursus ‘Rots en Water’. Najat: “Tijdens een pilot op 2 basisscholen merkten we dat vooral jongens met een andere culturele achtergrond het vaak moeilijk hebben. Wij willen die jongens wat weerbaarder maken en ze leren omgaan met hun emoties.” Omnia vond 2 klassen bereid mee te doen aan de Rots en Water-cursus, die gegeven werd door 1 Nederlandse en 1 Marokkaanse trainster. “Het is mooi om te zien hoe verschillend hun inbreng kan zijn. Tijdens een bijeenkomst over concentratie vroegen de kinderen wat dat dan is. De Marokkaanse trainster kon dat het beste uitleggen, door te zeggen dat je bijvoorbeeld tijdens het gebed geconcentreerd bent. Dan begrijpen die kinderen direct waar we naartoe willen.”

Aanhaken bij andere initiatieven

Omnia zit niet alleen dicht op de doelgroep, maar kan ook goed aanhaken bij andere initiatieven. Er zijn dan ook verschillende samenwerkingen. Heinz Faber: *“Wij hebben Omnia bijvoorbeeld betrokken bij het project Peutersport, gericht op ouders met kinderen in de leeftijd van 0 tot 5 jaar met overgewicht. Die ouders hebben vaak ook opvoedvragen.”*

Samenwerking is er ook met een partij die zich richt op kinderen van gescheiden ouders. Najat Toub: *“Zij organiseren weekends voor kinderen waarin ze allemaal leuke dingen doen, zoals bokstraining en paardrijden, én praten over hun situatie. Hoe mooi is het om in de tijd dat die kinderen coaching krijgen de ouders een cursus positief opvoeden te geven? Dat is nu echt een succes aan het worden. Ik zie daar hele mooie dingen gebeuren.”*

Normalisering van problemen

Ook de Rots en Water-cursus maakt duidelijk dat normalisering van problemen bij Omnia in de haarvaten zit. Heinz Faber, adviseur en projectleider bij de gemeente Eindhoven, ziet dat graag. “Het gaat niet altijd over problemen. Een kind maakt nu eenmaal een ontwikkeling door. Af en toe recalcitrant zijn hoort daar gewoon bij, dat moeten we niet problematiseren.” Najat: “Daarom zeggen ouders ook vaak dat ze zo’n cursus veel eerder hadden moeten doen. Er heerst toch nog wel schaamte: moet ik nou een cursus gaan doen omdat ik niet kan opvoeden? Maar op de cursus zien ze 10 ouders die tegen hetzelfde aanlopen. Want het is natuurlijk niet allemaal zo mooi als op Facebook. Dan zie je ze smelten, gewoon omdat de opvoedvragen genormaliseerd worden.” En als er dan wél problemen zijn die om een behandeling vragen is er ambulante hulpverlening, door hulpverleners die het multiculturele vakmanschap goed beheersen. Najat: “Daar zijn we super trots op!”

Vita lounge

Omnia zet uit overtuiging in op een multiculturele aanpak, maar ook omdat het gewoon blijkt te werken. “Het gaat goed, soms zelfs iets té goed”, zegt Najat. “We denken wel eens dat het misschien beter is om even op de rem te gaan staan.” Daar let de gemeente trouwens ook op. Heinz Faber: “Onze contractmanagers voeren een paar keer per jaar gesprekken met de partijen die we subsidiëren. Als we dan zien dat een partij als Omnia een snelle ontwikkeling doormaakt, is daar zorg voor en maken we het onderwerp van gesprek.” Najat: “Maar we zijn heel enthousiast en we willen nog van alles. Denk aan workshops over sociale media. Of een mooie samenwerking met Nasrdin Dchar. Haar toneelstuk DAD willen we in de week van de opvoeding aan ouders cadeau doen. Of de oprichting van een vita lounge met gezonde consumpties, om de jeugd uit de Shisha shops weg te houden.” Met dit laatste initiatief dingt Omnia mee naar een prijs van KS, kenniscentrum voor jeugdzorg. Dat zou een terechte beloning zijn voor het werk van de stichting. Najat: “Samen gaan we zorgen voor een goede toekomst voor alle kinderen in Nederland. We gaan voor een inclusieve samenleving.”

“Daar waar de ouders zijn, zijn wij.”

Maatwerkfabriek

Oss

OSS

In Oss leren de medewerkers binnen het sociaal domein te kijken naar wat inwoners echt nodig hebben. Dat leidt tot onorthodoxe oplossingen, die beter, goedkoper en duurzamer zijn. Puur maatwerk dus, gestoeld op de principes betrokkenheid, legitimiteit en rendement. Miriam Kettani, senior beleidsadviseur Maatschappelijke Ontwikkeling bij de Gemeente Oss: *“Echte preventie ontstaat als medewerkers de juiste mindset hebben.”*

Eurogevoelige medewerkers

“Toen we begonnen met de decentralisaties, realiseerden we ons dat we een spannende taak bij de sociale teams neerlegden.” Aan het woord is Miriam Kettani, senior beleidsadviseur Maatschappelijke Ontwikkeling bij de Gemeente Oss. Sinds 2015 zijn in Oss de sociale teams verantwoordelijk voor het indiceren van zwaardere vormen van (jeugd)zorg. De teams bestaan uit medewerkers van de welzijnsorganisatie en dat maakte het extra spannend. “Zwart-wit gezegd zijn dat mensen die vooral het ‘zorgen voor’ in het bloed hebben en minder affiniteit met kosten en legitimiteit bezitten. Daarom vroegen we de welzijnsorganisatie te zoeken naar ‘eurogevoelige medewerkers’.” Dit stond letterlijk in de vacaturetekst. Toch kwam de kanteling traag op gang en nam de hoeveelheid zorg na de decentralisaties toe. “Precies op dat moment kwam onze wethouder in contact met het Instituut voor Publieke Waarde (IPW), een onderzoeksinstituut uit Den Haag. Hij was razend enthousiast. Al snel deelden wij zijn enthousiasme. We hadden het ‘maatwerk-denken’ van IPW nodig.”

Altijd recht op maatwerk

De gemeente Oss wil dat de medewerkers van de sociale teams niet alleen ‘zorgen voor’, maar ook ‘zorgen dat’. In Oss betekent dat op een andere manier naar klanten kijken en deze vervolgens met maatwerk verder helpen. “Dat geldt overigens niet alleen voor de medewerkers van de sociale teams, maar ook voor onze eigen Wmo-consulenten en medewerkers werk en inkomen”, zegt Miriam. “Want zij komen in aanraking met dezelfde burgers. Wij vinden dat het niet mag uitmaken bij welk loket burgers zich melden. Binnen het sociaal domein hebben inwoners altijd recht op maatwerk en oog voor al hun problemen.” Oss huurde IPW in om deze omslag te begeleiden. Samen met de lokale partners ging IPW aan de slag met 25 casussen. En deed daarbij 2 beloftes. “Ze verzekerden ons dat de maatwerkoplossingen op financieel gebied iets zouden opleveren. Maar belangrijker nog was de belofte dat maatwerkoplossingen beter en duurzamer voor inwoners zijn.” En minstens zo waardevol, aldus Miriam: de aanpak van IPW leverde een gemeenschappelijke taal op. Daar was Oss al langer naar op zoek.

“Soms is een Mercedes nodig en soms volstaat een Daihatsu.”

Blokkades onderzocht

IPW zocht niet alleen maatwerkoplossingen voor 25 casussen, maar analyseerde de casussen ook. Daar kwamen 10 blokkades uit die maatwerk in de weg staan. Oss gaat de blokkades nu slechten. Miriam licht 3 blokkades toe:

- *“Oss heeft te weinig kamers voor jongeren van 18-plus die uit de Jeugdwet komen en nog begeleiding nodig hebben. Nu komen zij onbedoeld in beschermd wonen terecht, een veel te zware vorm van zorg. De oplossing is eenvoudig: kamers en ambulante begeleiding.”*
- *“Onze medewerkers hebben een blinde vlek voor autisme. Vaak hebben ze al veel voor een gezin gedaan als alsnog autisme wordt vastgesteld. Achteraf blijken de eerdere oplossingen dan niet altijd de beste. Als wij autisme beter kunnen herkennen, kunnen we lichtere én betere vormen van hulp bieden.”*
- *“In Oss ontbreekt een goede integrale aanpak voor jongeren van 18 tot 23 jaar. Van Jeugdwet gaan ze over naar Wmo. Ze hebben vaak problemen op verschillende gebieden: school, werk, inkomen, wonen. Oss wil graag in jongeren investeren. Dat kan met een integrale aanpak.”*

Betrokkenheid, legitimiteit en rendement

Die taal stoelt op 3 principes: betrokkenheid, legitimiteit en rendement. “Betrokkenheid spreekt voor zich: de oplossingen die je samen met inwoners bedenkt moeten draagvlak van die inwoners hebben”, zegt Miriam. “Legitimiteit staat voor het kunnen motiveren waarom je voor een bepaalde oplossing kiest binnen de gedachte van de wet. Dat gaat dus verder dan de juridische inhoud van wetten. Het is een expliciete uitnodiging om buiten de lijntjes te kleuren als een casus dat vraagt.” Rest nog rendement. Miriam benadrukt dat dit niet gelijk is aan kosten. “Soms kan een oplossing die nu duur lijkt zeer rendabel zijn. Voor de ene jongere is een dure intramurale oplossing het beste, terwijl dat voor een jongere met een sterke steunstructuur niet hoeft. Met andere woorden: soms is een Mercedes nodig en soms volstaat een Daihatsu.”

Op alle niveaus

Miriam legt uit dat de 3 principes op alle niveaus in het sociaal domein belangrijk zijn. “Op het niveau van de uitvoering bepalen de principes hoe een medewerker naar de inwoner of het gezin kijkt: wat is hier nodig. Voor managers zijn de principes van belang om hun oude targets – verbonden aan het oude systeem – te kunnen loslaten.” Op het niveau van de raad en het college spelen de principes ook een rol. “Wij willen van de raad niet langer de ‘oude’ opdracht ontvangen, gestoeld op een kwantitatieve benadering van hun

monitoringsfunctie. Liever zien we een kwalitatieve benadering: Hebben we maatwerk aan onze inwoners geleverd? En hebben professionals de ruimte om dat maatwerk te kunnen leveren?”

Niemand is gelijk

In Oss is het denken in ‘recht op voorzieningen’ verleden tijd. Miriam: “Stel dat we de vraag krijgen waarom een gezin een bepaalde voorziening niet heeft gekregen. Dan moeten we vanuit onderbouwde overtuiging kunnen zeggen ‘omdat dit gezin het niet nodig heeft’.” Miriam weet dat Oss de juiste weg is ingeslagen. Tegelijkertijd ziet ze hoe moeilijk het nog is voor medewerkers. “Beslisbomen bestaan bij ons niet meer. Dat vinden medewerkers lastig, er wordt nu iets anders van ze gevraagd. Daarnaast speelt het gelijkheidsbeginsel mee. Dat heeft te maken met een betrouwbare overheid willen zijn. Wij zijn nu bezig dat vertrouwen op een andere manier vorm te geven. Want we komen er steeds meer achter dat niemand gelijk is, dat we mensen op hun eigen situatie moeten beoordelen. De gelijkheid zit dus niet in het recht op gelijke voorzieningen, maar in een eenduidige benadering, volgens de driehoek betrokkenheid, legitimiteit en rendement.” De gemeente beseft dat de omslag naar maatwerk een langdurig proces is. “Natuurlijk zijn er nog steeds medewerkers die niet doen wat we willen. In Oss zijn we ervan overtuigd dat we er de tijd voor moeten nemen om dit samen te doen, met vallen en opstaan.”

Mooie voorbeelden

Successen worden daarom gevierd en geëtaleerd. “Er zijn al zoveel mooie voorbeelden”, zegt Miriam. “Onlangs werd ik benaderd door een consulent die bekend staat als ‘hard in de leer’. Hij vindt het moeilijk het oude stelsel los te laten. Hij vertelde dat een alleenstaande minderjarige asielzoekster tussen wal en schip dreigde te raken. Ze volgt taalonderwijs aan het ROC en wil dolgraag met een beroepsopleiding beginnen. Ze is echter nog niet talig genoeg en het taalonderwijs stopt. Het ROC en passend onderwijs hebben geen geld voor extra taallessen. Normaal gesproken zou dit meisje zonder diploma van school moeten. Onze consulent stelde echter voor de taallessen uit de Jeugdwet te betalen. Daar word ik zo blij van! Want door nu de lessen te betalen voorkomen we dat dit meisje volgend jaar aan de poort van sociale zaken staat.” Voor Miriam is dit preventie bij uitstek. “Preventie is meer dan de traditionele alcohol- of beweegprogramma’s. Echte preventie ontstaat als medewerkers de juiste mindset hebben. Zodat ze durven zoeken naar de logische oplossing voor elke individuele inwoner.”

**“Maatwerkoplossingen
zijn beter en duurzamer
voor inwoners.”**

Werkende factoren

Zorg voor de juiste mensen op de juiste plek op het juiste moment. Bevlogen, creatieve, proactieve en vaardige individuen maken het verschil!

Alle gemeenten

Maak er een gezamenlijke zoektocht van, met ruimte om te experimenteren. Fouten maken mag! Maar houd wel het doel voor ogen.

Apeldoorn, Oss, Zwolle

Durf te kiezen voor onconventionele oplossingen, laat je niet belemmeren door dingen die niet mogen of kunnen.

Oss, Rotterdam, Dordrecht, Huizen

Laat zien wat je doet en vier de successen.

Tilburg, De Marne, Kerkrade, Papendrecht

Sluit aan bij de leefwereld van jongeren.

Papendrecht, De Marne, Zwolle

Neem ruimte om te werken aan vakmanschap en leer van elkaar.

Dronten, Rotterdam

Ga uit van mogelijkheden en kansen voor een positieve ontwikkeling.

Papendrecht, Eindhoven, Zwolle, Tilburg

Maak het leuk en aantrekkelijk voor inwoners om mee te doen. Laat ze zelf oplossingen bedenken en uitvoeren.

Tilburg, Kerkrade, Leiden, Sliedrecht

Verzeker je van de steun van wethouder en raad.

Alle gemeenten

Zorg voor vertrouwen in de samenwerking en korte lijnen in de uitvoering.

Alle gemeenten

Maak slim gebruik van wat er al is en kijk waar je ongebruikelijke combinaties kunt maken.

Zwolle, De Marne, Dordrecht, Eindhoven

Zoek naar manieren om laagdrempelig contact te maken, op voor de hand liggende locaties.

Huizen, Dronten, Diemen, Sliedrecht, Eindhoven, Kerkrade

Succes is een kwestie van lange adem. Formuleer een langetermijnvisie die dit mogelijk maakt.

Leiden, Apeldoorn, Oss, Diemen

Weet wat werkt. Bewezen methoden kunnen de aanpak in jouw gemeente versterken.

Dordrecht, Eindhoven, Huizen, Zwolle

Kids & Koffie op de kinderboerderij

SLIEDRECHT

Gezellig koffiedrinken en met elkaar praten: bijna iedereen doet dat op z'n tijd. Dus waarom zou je zo'n nationale bezigheid niet inzetten voor het welzijn van ouders en hun kinderen? Gemeente Sliedrecht voegde de daad bij het woord met Kids & Koffie: activiteiten voor kinderen en informatie voor ouders en anderen. Informeel en laagdrempelig. En het werkt. Jackie Danel-Lanser, beleidsmedewerker bij de gemeente Sliedrecht: *"De kracht van Kids & Koffie is dat het eigenlijk vanzelf gaat."*

Kinderboerderij

Moeders en vaders, maar ook een oma en een alleenstaande man. Ze zijn allemaal op maandagochtend van 9.30 tot 11.00 uur bij Kids & Koffie in Sliedrecht. Ze drinken een kop koffie, praten met elkaar over opvoeding of luisteren naar iemand die bijvoorbeeld iets over borstvoeding of tandenpoetsen vertelt. De kinderen (0-4 jaar) houden zich ondertussen met andere zaken bezig op de kinderboerderij waar de inloopbijeenkomsten zijn. Waarom een kinderboerderij? Omdat het typisch zo'n laagdrempelige, vertrouwde omgeving is die bij dit initiatief past, legt Jackie Danel-Lanser van de gemeente Sliedrecht uit. "We zijn begonnen bij het CJG, maar daar liep de belangstelling op een gegeven moment terug. Dat had waarschijnlijk met de setting te maken: ouders waren bang dat er meteen van alles gedacht werd als hun kind zich niet netjes gedroeg."

Laagdrempelig

En dus werd het De Hooizolder, de kinderboerderij die de meeste Sliedrechtse kinderen wel kennen. Op maandagochtend kunnen hun ouders en andere belangstellenden in het bijgebouw terecht. "Ze komen er met elkaar in contact, vergroten hun netwerk en wisselen 'tips & tricks' uit", zegt vrijwilliger Giovanna. Ze kwam eerst als moeder naar Kids & Koffie, maar vond het zo leuk dat ze als gastvrouw bleef toen haar kinderen naar school gingen. Tijdens de bijeenkomsten zijn altijd 3 vrijwilligers aanwezig. "Wij zorgen voor de koffie en doen activiteiten met de kinderen als er een spreker over een bepaald thema is uitgenodigd."

Voor en door Sliedrecht

Die thema's zijn al net zo divers als de deelnemers aan Kids & Koffie. Jackie: "Als we merken dat er gesprekken zijn over borstvoeding, nodigen we iemand uit die daar veel van weet. En als iemand zegt dat haar kind zijn tanden niet wil poetsen, zoeken we iemand die daarover kan adviseren." Maar het hoeft niet altijd educatief en informatief te zijn. "Laatst was er een vrouw van 'Zingen enzo', die met ouders en kinderen ging zingen en dansen." Al die mensen die uitgenodigd worden zijn trouwens ook herkenbaar en dichtbij. "Het is allemaal voor en door Sliedrecht. Dat vinden we echt een meerwaarde. Ik ging laatst weer eens bij Kids & Koffie kijken en kwam allemaal bekenden tegen."

“Het gaat allemaal heel natuurlijk, omdat het zo eenvoudig en laagdrempelig is.”

Diversiteit

Sliedrecht is de gemeenschappelijke factor, maar verder is de diversiteit groot. En dat biedt boeiende perspectieven. “De kracht zit in de variatie”, zegt Jackie. “Onder de vaste bezoekers zijn bijvoorbeeld een oma met haar kleinkind. Ze blijkt gymjuf te zijn geweest en weet nog steeds precies op welke plekken in de gemeente kinderen goed kunnen bewegen. En dat was net de informatie die een asielzoekster die langskwam zocht. Een andere bezoeker kon een moeder die geen auto heeft uitleggen hoe je met het openbaar vervoer overal kunt komen. Zo praktisch kan het zijn. En het gaat allemaal heel natuurlijk, omdat het zo eenvoudig en laagdrempelig is.”

Minimale sturing

Kids & Koffie loopt goed en voorziet in een behoefte. Jackie: “Het CJG voert regie over de thema’s en de vrijwilligers geven sturing. En die is minimaal, want de bijeenkomsten lopen eigenlijk vanzelf. En als de vrijwilligers signalen opvangen dat er meer nodig is, verwijzen ze mensen door. Bijvoorbeeld naar het CJG, waarmee ze korte lijntjes hebben.” Elke maandag komen 10 tot 20 ouders en verzorgers naar De Hooiberg. Ze komen bij elkaar voor de gezelligheid en om van elkaar leren. “Ze zeggen wel eens ‘it takes a village to raise a child’. Dat is precies wat we doen. Want Kids & Koffie is een hele mooie manier om mensen bij elkaar te krijgen.”

Kijk ook op de Facebookpagina van
Kids & Koffie

“Als de vrijwilligers signalen opvangen dat er meer nodig is, verwijzen ze mensen door.”

De jeugdsoos als hart van de jeugdhulp

DE MARNE

In 2014 de nieuwe Drank- en horecawet, gevolgd door de kanteling in 2015: een dubbele uitdaging voor de jeugdsozen in het Noord-Groningse De Marne. Jongerenwerk Barkema & De Haan bedacht een manier om de jeugdsozen open te houden en tegelijkertijd de jeugdpreventie en burgerparticipatie te vergroten. Het geheim van hun aanpak: maak jongeren verantwoordelijk. Teye Barkema, jongerenwerker en mede-eigenaar van Jongerenwerk Barkema & De Haan: *“Jongeren houden de jeugdsoos zelf in stand.”*

Stevige vinger in de pap

In De Marne staat het jeugdwerk al jaren goed op de kaart. Jongerenwerkers hebben goed contact met de jongeren en de jeugdsozen zijn belangrijke ontmoetingsplekken. Jongeren hebben er dan ook een stevige vinger in de pap. Zij vormen het bestuur en zetten de lijn uit. Het jongerenwerk adviseert. Geen vuiltje aan de lucht, totdat 2 veranderingen het evenwicht dreigden te verstoren: op 1 januari 2014 ging de alcoholgrens voor jongeren naar 18 jaar en op 1 januari 2015 volgde de kanteling. “Jeugdsozen kwamen in een enorme spagaat te zitten”, vertelt Teye. “Ze stonden voor een onmogelijk dilemma. Of ze hielden zich aan de Drank- en horecawet, maar dat zou gelijk staan aan kapotgaan. Want geen alcohol schenken aan 16-plus scheelde al snel de helft van de omzet. Of ze hielden zich niet aan de wet, maar dan zou de gemeente onherroepelijk de stekker uit de sozen trekken.” Rond diezelfde tijd kreeg Jongerenwerk Barkema & De Haan van de gemeente de opdracht jongeren meer zelf te laten doen en het bereik van preventieactiviteiten te vergroten.

Uitgaan van jongeren

Jongerenwerk Barkema & De Haan werd 16 jaar geleden opgericht vanuit de behoefte het anders te doen. Mede-eigenaar Teye Barkema: “In tegenstelling tot veel andere organisaties en gemeenten denken wij niet vanuit onszelf maar vanuit de jongeren. Wat kunnen ze, wat zijn hun talenten? Het gaat erom die te mobiliseren.”

Jongeren in De Marne die zelf preventieve activiteiten ontplooiën in ruil voor een vergoeding om hun eigen jeugdsoos in stand te houden is een goed voorbeeld van de aanpak van Barkema & De Haan. Jongerenwerk kan alleen succesvol zijn als de werkers echt contact hebben met de jongeren, aldus Teye.

“Wij besteden veel aandacht aan het opbouwen van een infrastructuur, digitaal en in real life. We sluiten aan bij de (digitale) communicatie van jongeren en we hebben altijd een gereedschapskist achterin de auto. We doen namelijk veel met de jongeren, we bouwen mee aan hangplekken en jeugdsozen. Het gevolg is dat we veel zien. Radicalisering valt bijvoorbeeld direct op in WhatsAppgroepen en op Facebook. Andere professionals zijn wel eens verbaasd dat wij die digitale contacten hebben. Dat komt doordat we veel klussen doen met de jongeren. Dan kom je vanzelf in een WhatsAppgroep.”

Kijk ook op www.jongerenwerk.com.

Kwaitwel weet het wel

In 2012 had Jongerenwerk Barkema & De Haan al een website voor jongeren ontwikkeld: www.kwaitwel.nl, bekend als 'Kwaitwel weet het wel'. Kwaitwel is Gronings voor 'ik weet het wel'. De site 'geeft antwoord op jouw vragen en geeft informatie over veel onderwerpen'. Die onderwerpen variëren van items over lichaam en gevoel, seks en relaties, familie en vrienden, school en toekomst, wonen, werken en geld tot informatie over internet en mobiel, geweld en pesten, roken, drinken en drugs. Daarnaast is er het deel 'Kwaitwel lokaal', met informatie van de 4 deelnemende gemeenten: Eemshoek, De Marne, Winsum en Bedum. De site liep direct uitstekend. "De 4 gemeenten hebben samen 20.000 inwoners, kwaitwel.nl heeft jaarlijks 50.000 bezoekers met 250.000 hits", zegt Teye. "Het is een van de meest succesvolle infosites van Nederland." Teye weet hoe dat komt: jongerenwerk beschikte al over een goede digitale infrastructuur (zie kader) en de site bevat naast landelijke ook regionale content.

Zelf preventieactiviteiten ontplooiën

Jongerenwerk Barkema & De Haan bood de gemeente aan te helpen met de kanteling. Teye: "Net als andere dorpen hier in de omgeving is De Marne een dorpje van niks. Maar al die dorpen hebben wel een jeugdsoos, een veilige plek voor de jeugd. Wij legden de gemeente uit dat de jeugdsoos het hart van de jeugdhulp kan zijn." Het idee was de jeugdsozen CJG-partner te maken door activiteiten te organiseren die aansluiten bij het CJG. Maar dan wel op een manier die jongeren aanspreekt: jongeren ontplooiën zelf preventieactiviteiten in ruil voor een vergoeding waarmee ze de jeugdsoos in stand houden. "Zo mag elke jeugdsoos 2 filmpjes maken met een preventieve boodschap. Per filmpje krijgen de jongeren € 300. Jeugdsozen die minimaal 40% van de jongeren op Facebook hebben en de informatie van kwaitwel.nl verspreiden krijgen € 600. En sozen die meidengroepen organiseren krijgen nog eens € 600."

**“Meisjes van 12 fietsten
dronken naar huis,
want in zuipketen kan
iedereen losgaan.”**

Leeftijdsgenoten helpen

De aandacht voor meiden komt voort uit de enorme druk die sociale media uitoefenen. “Meiden moeten aan allerlei beelden voldoen”, legt Teye uit. “Ze moeten carrière maken, aantrekkelijk zijn en niet over zich heen laten lopen. Dat was voor ons de reden met meiden aan de slag te gaan. En de meidenclubs blijken echt aan een behoefte te voldoen. We praten over dingen die de meiden persoonlijk raken. Het leidt tot veel vroegsignalering.” Daarnaast ontwikkelde het jongerenwerk een cursus voor jongeren, waar ze leren leeftijdsgenoten te helpen. “Stel dat een jongere ziet dat een meisje in de pauze alweer haar brood niet eet. Hoe ga je daarover het gesprek aan? De cursus biedt handvatten. De keuze voor leeftijdsgenoten is bewust, want wie weet nou als eerste of een jongere in de problemen zit? En de jongeren staan ervoor open. We hoeven alleen maar te vragen ‘zou jij jouw vriend willen helpen?’ en ze snappen het belang.”

Inzet multimedia- en SHW-stagiairs

Onderdeel van het aanbod aan de gemeente was begeleiding van de jeugdsozen door het jongerenwerk, zonder extra kosten. “Heel aantrekkelijk voor de gemeente dus”, zegt Teye. “We hebben het kunnen waarmaken door de inzet van multimedia- en SHW-stagiairs. Waarbij we zo veel mogelijk voor stagiairs uit de regio kiezen.” Het is nu het derde jaar op rij dat De Marne en Jongerenwerk Barkema & De Haan op deze manier werken en de resultaten zijn goed. “Het effect en het bereik van de filmpjes is bijvoorbeeld groot. Niet alleen omdat we ze via kwaitwel.nl verspreiden, maar vooral omdat de jongeren er zelf reclame voor maken. Een aantal meiden heeft laatst een filmpje over sociale druk gemaakt. Daar zijn ze ontzettend trots op, ze verspreiden het binnen hun netwerk. De filmpjes zijn iets van henzelf.” Minstens zo belangrijk: de jongerenwerkers zien de attitude van de jongeren en de jeugdsoos veranderen. “Ze beseffen dat ze er voor het hele dorp zijn, dat de jeugdsoos jongeren een veilige plek biedt.”

Strijd gewonnen

Dat betekent overigens niet dat het allemaal van een leien dakje ging, integendeel. “We hebben hier een hele heftige tijd gehad”, vertelt Teye. “Het verhogen van de alcoholgrens naar 18-plus werd niet gedragen door de jeugd en hun ouders. De jeugdsozen hielden zich aan de wet. Dat had onmiddellijk gevolgen. Tot 2014 hadden we nauwelijks zuipketen in De Marne, na 2014 ontstonden er opeens anonieme plekken waar op een avond 40 kratten bier werden weggezet. Meisjes van 12 fietsten dronken naar huis. Want in zuipketen kan iedereen losgaan. De jeugdsozen liepen leeg. Nu keren de jongeren die de jeugdsozen toen links lieten liggen weer terug. Zij zijn nu 18-plus, de alcoholgrens is geen issue meer. In de tussentijd is het ons gelukt een positieve draai aan de jeugdsozen te geven. We kunnen wel zeggen dat de jeugdsoos de strijd heeft gewonnen.” En dat hoeft volgens Teye niet alleen beperkt te blijven tot Noord-Groningen. “Ik ben ervan overtuigd dat deze formule ook in grote steden kan werken. Het geheim is andersom durven denken. Maak echt contact, bouw een digitale structuur en geef jongeren weer eigen verantwoordelijkheden. Dan is er heel veel mogelijk.”

“Jongeren zijn trots op de filmpjes die ze maken en verspreiden ze binnen hun netwerk.”

Bureau Frontlijn en de Moeders van Rotterdam

ROTTERDAM

Rotterdam: een bruisende, wereldse, multiculturele stad, waar het voor veel mensen fijn wonen is. Maar niet voor iedereen. Van de meer dan 620.000 inwoners leven ruim 120.000 op of onder de armoedegrens. Bijna een derde van hen is kind (38.500). De kans dat deze kinderen een armoedige toekomst tegemoet gaan is groot. Ingrijpen is dus noodzakelijk. Alleen een integrale aanpak kan de armoedespiraal doorbreken, weet bureau Frontlijn. Sinds 2006 voert dit gemeentelijk bureau interventies uit en ontwikkelt innoverende methodieken. De Moeders van Rotterdam is er een van. Barend Rombout, hoofd bureau Frontlijn, vertelt.

Droefenis en armoede

De aanleiding? Daarvoor gaat Barend even terug in de tijd. “Dat was in 2000. De gemeente had in bepaalde wijken zo’n grote afstand tot bewoners dat we ‘door knocking’ introduceerden. Huisbezoeken vanuit de gemeente, dat gebeurde nog nauwelijks in die tijd. We kregen dan ook veel kritiek, maar de intenties waren goed. Er waren straten waar bijna alles mis was: drugshandel, schietpartijen, prostitutie, illegale kamerverhuur, te veel verkeer. Maar wat echt heel erg mis was, waren de sociale omstandigheden van heel veel mensen. Ik heb toen zoveel droefenis en armoede gezien.”

Mensen in de frontlinie

Barend stuurde het college beschrijvingen van situaties die hij aantrof. “Zoals tienermoeders die bij drugsbazen in huis woonden, onder erbarmelijke omstandigheden. Daar schrokken ze wel van.” Rotterdam ondernam actie en zette verschillende interventies in. Tegelijkertijd groeide het besef dat het anders moest. “Langzaam viel het kwartje dat als de ellende zo groot is, de gangbare aanpak blijkbaar niet werkt. Organisaties als het welzijnswerk en de politie werkten niet samen. Ze kregen ieder afzonderlijk een opdracht en snapten niet dat ze dingen aan elkaar moesten knopen. Ook binnen de gemeente werkten de diensten nauwelijks samen.” De keten Handhaving ontstond, samenwerking tussen de gemeentediensten Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Stedenbouw en Volkshuisvesting, Belasting, Publiekszaken en de Directie Veilig. Maar voor Barend was dat nog niet voldoende. “In een grote stad als Rotterdam moet je een groep goed opgeleide mensen in de frontlinie hebben. Mensen die in de breedte kunnen kijken, over alle schotten heen.” Bureau Frontlijn was geboren en ging in 2006 van start.

De werkwijze van bureau Frontlijn

1. **Probleem:** bewoners in achterstandswijken hebben te weinig vaardigheden en cultureel kapitaal. Dit leidt tot stress en disfunctioneren.
2. **Oplossing:** wij verminderen de stress en versterken de zelfredzaamheid door mensen basisvaardigheden aan te leren.
3. **Methodiek:** wij coachen en trainen de bewoners.
4. **Resultaat:** een toename van sterkere en zelfstandig functionerende burgers leidt tot een sterkere reductie van kosten en een duurzaam resultaat.

Kijk voor meer informatie op bureaufrontlijn.nl en op frontlijnwerken.nl.

Meer informatie over de Moeders van Rotterdam staat op moedersvanrotterdam.nl.

Goedopgroeien.nl is een informatiewebsite van Bureau Frontlijn.

“Praten over de opvoeding terwijl de koelkast leeg is, heeft geen effect.”

Spelen en luisteren

Bureau Frontlijn kreeg 4 opdrachten van het college: verbeter de processen in en tussen organisaties in de frontlijn, voer ingewikkelde interventies eerst zelf uit, innoveer en ontwikkel nieuwe methodieken, en biedt gevraagd en ongevraagd advies. “Een schier onmogelijke opdracht voor de 12 mensen waarmee ik mocht starten”, zegt Barend. “Ik ben dus snel op zoek gegaan naar sponsors en naar stagiairs van het hbo.” Inmiddels heeft hij zo’n 200 tot 250 mensen, waarvan ongeveer 70 met een vast contract. Bureau Frontlijn startte met een programma voor moeders met jonge kinderen. “Bij al die huisbezoeken die ik gedaan had, zag ik maar zelden leesboekjes of speelgoed. Hoe moeten kinderen dan ooit hun draai op de basisschool vinden? We hebben toen een interventie ontwikkeld voor moeders met kinderen vanaf 2 jaar. Om ze te leren spelen met en luisteren naar hun kind.” En bij al die moeders keken de hulpverleners ook naar de sociale problematiek. “Want praten over de opvoeding terwijl de koelkast leeg is, heeft geen effect.”

Planmatig en gestructureerd

Een van de succesfactoren van bureau Frontlijn is de planmatige en gestructureerde aanpak. Barend: “Het eerste gesprek is heel belangrijk. We maken een goede analyse op alle leefvelden, we stellen de juiste vragen, en maken een goed plan met concrete stappen. En dat gaan we vervolgens stap voor stap uitvoeren.” Want problemen komen nooit alleen. Neem ouders met financiële problemen, die vinden het vaak ook moeilijk om gezond eten te kopen, aldus Barend. “Dan kopen ze liever een paar zakken chips bij de Lidl zodat de kinderen weer een paar uur zoet zijn. Wij leren ze hoe ze goed contact met organisaties kunnen onderhouden om schulden te voorkomen én hoe ze boodschappen moeten doen. Als je het niet breed aanpakt, verander je het gedrag van mensen niet. En zitten ze zo weer in de problemen.”

Moeders van Rotterdam

Goede analyses en een planmatige aanpak leidden al tot meerdere succesvolle projecten. Zoals ‘Moeders van Rotterdam’, gericht op kwetsbare zwangere vrouwen. “Het is algemeen bekend dat armoede en stress een enorm negatieve invloed op de foetus hebben”, zegt Barend. “Ongezonder eten, een onveilige omgeving, te veel cortisol kunnen een kind levenslange schade berokkenen. Dat moeten we voorkomen. Daarom hebben we met ziekenhuizen en verloskundigen afgesproken dat ze elke zwangere vrouw uit een achterstandswijk met sociale problemen direct bij ons aanmelden.” Bureau Frontlijn plant de intake zo vroeg mogelijk. “Ons eerste doel is crisissen oplossen en stress verlagen. Dat doen we door te zorgen voor inkomen, huisvesting en babyspulletjes. Pas als de acute problemen zijn opgelost beginnen we met vaardigheden aanleren. Zodra het kindje is geboren focussen we op een goede hechting.” Dat kost tijd en energie, en vraagt om goede samenwerking, maar de resultaten zijn veelbelovend: de geboorte-uitkomsten verbeteren zichtbaar. Daarom wil bureau Frontlijn de aanpak nu uitbreiden met aandacht voor taal en ontwikkeling. “De hersenontwikkeling gaat razendsnel de eerste 3 jaar en vakt daarna af. Die eerste 3 jaar moeten we dus optimaal benutten.” Een taak van de overheid, volgens Barend. “Onze maatschappij vergrijsst. Ieder kind dat geboren wordt is goud waard, maar we verwaarlozen het volledig. Bovendien hebben we later minder zorgen als we nu investeren in gezonde en goed ontwikkelde kindjes.”

**“Ieder kind dat geboren wordt
is goud waard, maar we
verwaarlozen het volledig.”**

Compassie

Naast de brede, integrale kijk en de planmatige en gestructureerde aanpak is er nog een derde succesfactor: compassie. “Mensen die in armoede leven – en dus veel stress hebben – reageren altijd vanuit emotie. Ze ondervinden weerstand, krijgen snel ruzie, ze worden dom en onverstandig gevonden. Onderzoek wijst echter uit dat het weinig met intelligentie te maken heeft. Armoede en stress beïnvloeden het denken van mensen. Ze kunnen zich alleen nog maar focussen op kortetermijnoplossingen, met vaak onverstandige beslissingen voor de lange termijn als gevolg. Hulpverleners die dat weten, kunnen met compassie naast mensen gaan staan. En vanuit het belang van een individu onderzoeken wat er nodig is om de stress te verminderen en iemand (weer) zelfredzaam te maken.” Dat is een manier van denken die lang niet alle hulpverleners beheersen. En misschien schuilt daarin wel de ‘zwakke plek’ van bureau Frontlijn: “Wij ontwikkelen methodieken, proberen ze uit en als ze eenmaal goed werken, dragen we ze over. Dat gaat niet altijd vlekkeloos. Want de gemeentelijke organisatie of andere organisatie kan niet altijd bieden wat wij in huis hebben: de brede blik die alle velden en alle gezinsleden omvat, de tijd en de energie die de programma’s nu eenmaal kosten. Ik ben ervan overtuigd dat onze aanpak brede navolging moet krijgen, maar er moet nog veel gebeuren voordat het zover is.”

Het BUURbook van Leiden

LEIDEN

Van een digitaal preventieloket jeugd voor professionals tot platform voor de buurt: met BUURbook kunnen gemeenten alle kanten op. Leiden kiest bewust voor uitbreiding. Vanuit de preventievraag naar verbinding tussen specialistische zorg en een meer laagdrempelig aanbod werkt de stad nu toe naar een platform met ruimte voor elke wijk. Om daar ontmoeting tussen inwoners en organisaties in de wijk mogelijk te maken. Waar weer een preventieve werking voor de jeugd van uitgaat, aldus Karin Fahner, projectleider transformatie bij de gemeente Leiden. *“Want ‘it takes a village to raise a child’.”*

Digitaal preventieloket

Gemeenten in de regio Holland Rijnland werken al jaren samen om de zorg voor jeugd te verbeteren. Logisch dat ze ook de transitie gezamenlijk aanpakten. Samen onderzochten ze hoe ze de nieuwe taken anders en beter kunnen uitvoeren. Een belangrijk vraagstuk was 'hoe organiseren we het preventieve veld', vertelt Karin. "Want om de druk op specialistische hulpverlening te verlagen is preventie onontbeerlijk." Naast de inkoop van het 'gewone' preventieaanbod wilden de gemeenten ook een digitaal preventieloket. Zo kwam de regio Holland Rijnland uit op BUURbook.

Dit is BUURbook

BUURbook is een landelijk en onafhankelijk sociaal platform. Gemeenten die zich bij BUURbook aansluiten, richten een eigen lokaal platform in. Hier kunnen bewoners, ondernemers en professionals elkaar op de hoogte houden van alles wat speelt in de stad of buurt. BUURbook kan zo groot of klein worden gemaakt als de gebruikers willen, buurten kunnen bijvoorbeeld een eigen omgeving op BUURbook inrichten. Daarnaast biedt het platform nog veel andere faciliteiten, waaronder het aanmaken van een besloten groep. Het doel van BUURbook is de 'participatiesamenleving' concreet vormgeven. Dat vergt experimenteren en een zoektocht naar een nieuwe manier van samenwerken. BUURbook helpt daarbij.

Van buurboek naar BUURbook

BUURbook bestaat eigenlijk al heel lang, maar nog niet in digitale vorm. Al in de 16e eeuw hielden inwoners van de Gelderse Vallei regelmatig een 'buurspraak'. Een soort volksvergadering in de buurt waar bewoners beslissingen namen over onderhoud en het schoonhouden van de wegen. Al die afspraken legden ze vast in het 'buurboek'. Het oudst bekende buurboek van de buurt Ede-Veldhuizen dateert uit 1596. BUURbook is niets anders dan een moderne versie van het oude buurboek.

Eigen platform

In 2015 ging vanuit Holland Rijnland een projectteam samen met organisaties en professionals jeugdhulp en preventie met BUURbook aan de slag. Elke Holland Rijnland-gemeente kreeg een eigen, lokaal platform. De actieve invulling van dat platform werd een taak van de individuele gemeente. Net als de andere Holland Rijnland-gemeenten gebruikte Leiden BUURbook in eerste instantie alleen als een digitaal preventieloket jeugd voor professionals. “Een platform waar professionals hun activiteiten kunnen laten zien”, legt Karin uit. “Want al die professionals samen hebben een enorm aanbod, maar dat is niet altijd zichtbaar. Hulpverleners zijn erbij gebaat te zien wat collega’s op andere plekken doen.” Met als doel dat professionals niet alleen slim gebruik kunnen maken van elkaars aanbod, maar vooral ook ontdekken dat iemand met complexe problematiek iets kan hebben aan activiteiten in het gewone aanbod. Of zoals Karin het zegt, “de vraag normaliseren”.

Overzicht van activiteiten

Met het platform voor professionals benutte Leiden echter maar een klein deel van de brede mogelijkheden van BUURbook. Begin 2017 besloot de gemeente ook inwoners actief bij het platform te gaan betrekken. “Die beslissing komt voort uit een vraag van inwoners”, vertelt Karin. “Inwoners geven aan behoefte te hebben aan een overzicht van activiteiten in de buurt. In elke buurt zijn verschillende organisaties en verenigingen actief die allemaal via hun eigen kanalen communiceren. Dat levert een versnipperd beeld op, een overzicht ontbreekt. Die slag willen wij nu met BUURbook maken.” Dat betekent ook een uitbreiding van alleen jeugd naar alles van en voor de buurt. “En daarmee bedoelen we ook echt alles, dus niet alleen welzijn, maar ook wonen, werken en ontspannen. BUURbook kan de sociale cohesie in een buurt versterken en daar heeft de jeugd weer baat bij. Want ‘it takes a village to raise a child’.”

Besloten groepen

Karin benadrukt dat BUURbook een zelfwerkend platform is. “De gebruikers bepalen zelf wat erop komt.” De rol van de gemeente is stimulerend en faciliterend. “We zijn bezig met de technische doorontwikkeling. Het platform is nu nog stadsbreed ingericht, wij willen het wijkgericht maken.” Dat sluit ook mooi aan bij de weg die Leiden al heeft ingezet. “We hebben sociale wijkteams, het stadsbeheer is op wijkniveau georganiseerd. Bovendien horen wij van wijkverenigingen terug dat mensen uit bijvoorbeeld de Stevenshof helemaal niet geïnteresseerd zijn in activiteiten in bijvoorbeeld de Merenwijk.” Om inwoners bekend te maken met het bestaan van BUURbook bereidt de gemeente een publiekscampagne voor. Ondertussen blijft de stad haar professionals stimuleren gebruik te maken van BUURbook. En dat werpt zijn vruchten af. “Steeds meer professionals zetten hun aanbod op BUURbook. Maar ze maken ook gebruik van andere mogelijkheden van het platform. Zo zijn er nu een aantal besloten groepen van professionals van bijvoorbeeld de integrale gebiedsteams. Ze communiceren met elkaar via BUURbook.”

“Hulpverleners zijn erbij gebaat te zien wat collega’s op andere plekken doen.”

Tips van Leiden

- *Houd vol! Preventie en de omslag naar een nieuwe manier van werken hebben tijd nodig. Blijf dus herhalen en stimuleren én zie wat het oplevert.*
- *Betrek ook de mensen om wie het gaat. Aan het eerste BUURbook-projectteam namen organisaties en professionals deel. Bij de doorontwikkeling van BUURbook betreft Leiden ook inwoners.*
- *Ga het gewoon doen! Mensen maken de drempel om een nieuw digitaal instrument te gebruiken vaak onnodig hoog. Terwijl we Facebook en LinkedIn toch ook gewoon zijn gaan gebruiken zonder handleiding en trainingen?*

Olievlek

Een mooi voorbeeld is het mentorproject voor statushouders. Karin: “De mentoren wisselen onderling informatie en ervaringen uit via een besloten groep op BUURbook. Zo leren ze het platform al een beetje kennen en kunnen ze er straks samen met ‘hun’ statushouder ook gebruik van maken. Zo breidt de olievlek zich langzaam uit.” En in de wijk De Kooi buigt de multifunctionele ruimte Het Gebouw zich nu over BUURbook. “Het Gebouw is een pand waar veel verschillende organisaties huizen, van welzijnsorganisaties tot scholen. Naast individuele uitingen via hun eigen communicatiekanalen willen ze hun programmering ook gezamenlijk uitdragen. Waar kan dat nou beter dan op BUURbook?”

“Inwoners geven aan behoefte te hebben aan een overzicht van activiteiten in de buurt.”

VoorZorg: de meest vroegtijdige preventie

DORDRECHT

Hoe eerder hoe beter. Dat geldt in het algemeen voor preventieve zorg, maar zeker voor VoorZorg. Want dan begint de hulp al bij vrouwen die in verwachting zijn van hun eerste kindje. Vrouwen die door omstandigheden wel een extra steuntje in de rug kunnen gebruiken. Zo krijgen zij de kans om zich beter te ontwikkelen én hun kind een goede start te geven. Dat werkt aantoonbaar goed, ook in Dordrecht. Stephan Haksteeg, beleidsmedewerker Onderwijs en Jeugd: *“De VoorZorg-coach wordt door alle disciplines gemakkelijk gevonden.”*

Ware jakob

Op haar vijftiende begon ze, onder invloed van haar toenmalige veel oudere vriend, al cocaïne te gebruiken en te verhandelen. Na jaren van verslaving, mishandeling en schulden vond ze toch de ware jakob en werd ze zwanger. Ze is vastbesloten om met de komst van de baby alles anders te gaan doen. De verloskundige wijst haar op de VoorZorg-coach, die haar hierbij kan helpen. Ruim 2 jaar verder is ze blij dat ze aan VoorZorg heeft meegedaan. Of zoals ze het zelf zegt: “Het is precies gegaan zoals ik wilde. VoorZorg is anders dan normale hulp in de buurt. Veel vertrouwelijker en intensiever. Ik kan het echt iedereen aanraden.”

Huilbaby

Stephan Haksteeg kan het daar alleen maar mee eens zijn. Want ook in Dordrecht lijkt deze ondersteuning voor zwangere, laagopgeleide vrouwen met vaak psychosociale problemen een succes te worden. “Ik krijg positieve signalen terug. Zoals van een moeder die nu meedoet aan het programma en echt het gevoel heeft dat de verpleegkundige naast haar staat. Dat ze bij haar met al haar problemen terecht kan en daardoor sterker in haar schoenen komt te staan.” Feitelijk gaat het daarbij om voor de hand liggende zaken, vult Stefan Oosterhof, strategisch adviseur bij de gemeente Dordrecht, aan: “Het zijn de extra handen aan het bed, of in dit geval beter: aan het ledikantje. Ervoor zorgen dat de post wordt opengemaakt bijvoorbeeld. Of de moeder doorverwijzen naar de sociale dienst en erop toezien dat ze ook naar die afspraak gaat. Maar ook specifieke zaken rondom de geboorte. Hoe ga je bijvoorbeeld met een huilbaby om?”

Handige digitale tool

Wat de keuze voor VoorZorg nog eenvoudiger maakte zijn de harde cijfers. Het programma is in de Verenigde Staten onder de naam Nurse Family Partnership al een stuk langer bezig en al vrij grondig op resultaten onderzocht. ‘Why not start from the beginning’ was daar de beginvraag, in de wetenschap dat latere problemen, zoals agressie, vaak al in de eerste 24 maanden thuis of op de kinderopvang ontstaan. De uitkomsten van het onderzoek zijn blijkbaar zo robuust dat de Vrije Universiteit een handige digitale tool kon maken. Vul de gemeente in en krijg direct te zien om hoeveel vrouwen het bij benadering gaat en hoeveel VoorZorg na 2,5 jaar in euro’s oplevert. Meer dan 50 gemeenten hebben hun conclusies al getrokken en zijn met VoorZorg begonnen.

Minder kindermishandeling

Eerdere ervaringen met VoorZorg tonen aan dat de methode niet alleen heel prettig voor de jonge vrouwen en hun kind is, maar ook besparingen oplevert. Die besparingen moeten zich ook gaan voordoen bij de 13 vrouwen die in Dordrecht ondersteuning krijgen van een VoorZorg-coach van zorgorganisatie Careyn. “Niet zo’n groot aantal, maar de selectiecriteria zijn vrij streng”, legt Stephan uit. “Het gaat om 0,5% van alle geboortes per jaar in Dordrecht. En er moeten duidelijke risicofactoren zijn, er moet wel het nodige aan de hand zijn. Denk aan vrouwen die al met jeugdzorg te maken hebben gehad of in armoede zijn opgegroeid. De besparingen die VoorZorg oplevert, zitten dan in minder kindermishandeling en een betere opvoeding voor het kind, waardoor bijvoorbeeld minder taalachterstanden optreden. En minder vaak een uitkering voor de moeders, omdat zij zich ook beter ontwikkelen en vaker op zoek gaan naar een baan.” Die resultaten zijn prettig. Ze zijn voor de gemeente ook een teken dat VoorZorg past in een beweging die ze toch al aan het maken zijn. “We willen uithuiszetting, ondertoezichtstelling en financiële en maatschappelijke overlast zo veel mogelijk voorkomen door eenvoudig lijkende interventies toe te passen. Ik hoor van de coaches, die een VoorZorg-opleiding hebben gevolgd, dat hun inzet allerlei vervelende en ellendige situaties voorkomt. Situaties die veel geld kosten en tot overlast leiden. Kortom, het past precies in de transformatie die wij aan het maken zijn, naar een jeugdgezondheidszorg waarin we meer inzetten op preventie.”

Geworteld in het lokale netwerk

Een ander gunstig teken is dat VoorZorg duidelijk in een behoefte lijkt te voorzien. Stefan: “Toen Careyn ons zo’n 2 jaar geleden op VoorZorg wees, leek het ons wel wat. Maar we hebben Careyn wel meegegeven dat het absoluut passend moest zijn. Vervolgens zijn ze heel goed gaan polsen bij alle partners van wie ze uiteindelijk ook de aanmeldingen zouden moeten krijgen. En dat heeft er weer toe geleid dat VoorZorg nu heel goed geworteld is in het lokale netwerk. We zien dat ook aan de aanmeldingen, want die komen van verschillende partijen: het consultatiebureau, verloskundigen, het sociale wijkteam, de huisarts en het ziekenhuis. We zitten daardoor ook al aan ons maximum aantal deelnemers aan VoorZorg.”

VoorZorg is een specifieke interventie die als geen andere het preventieve karakter van het algemene beleid benadrukt. Waarop 2 oer-Hollandse uitspraken als ‘jong geleerd, oud gedaan’ en ‘2 vliegen in 1 klap’ duidelijk van toepassing zijn. Of eigenlijk 3 vliegen. Want niet alleen moeder en kind maken samen een betere start, maar ook de gemeente is beter af. Het bewijst dat relatief eenvoudige zorg voor een kleine groep toch grote voordelen kan opleveren.

**“Het zijn de extra handen
aan het bed, of in dit geval
beter: aan het ledikantje.”**

Kijk voor meer informatie op ncj.nl

De Dronter Koers naar preventie op school

DRONTEN

“Waarom brengen we de jeugdhulp niet naar de school? Dat is toch een van de belangrijkste leefomgevingen van het kind. En dáár kun je kennis overbrengen op leerkrachten.” Volgens Joyce Visscher, Preventief Jeugdbeleid van de gemeente Dronten, was dat het uitgangspunt voor de veranderingen die Dronten heeft doorgevoerd. Een verbetering voor de zorg én voor het onderwijs. En een vorm van samenhang zonder samensmelting, die tot preventie kan leiden.

Laagdrempelig proces

Een leraar, de intern begeleider of een ouder kaart op school een probleem van een leerling aan. Denk aan lastig gedrag, pesten of een vermoeden van autisme of ADHD. Het zorgadviesteam van de school bespreekt de melding en gaat na of het schoolmaatschappelijk werk, het programma 'Sterk in de Klas' of 'GGZ op School' een oplossing kunnen bieden. Is dat niet het geval? Dan is er een snelle verwijzroute via de gemeentelijke 'gidsen'. Belangrijk is dat de nadruk niet op de diagnose ligt, maar op de vraag 'wat heeft dit kind nodig om verder te kunnen?'. Het hele proces is laagdrempelig, de lijntjes zijn kort en de juiste hulp wordt direct ingezet, op school. Bovendien is er nazorg: de jeugdhulpverlener op school blijft ook na verwijzing de regie houden en krijgt terugkoppeling. Zo weten ze op school ook hoe ze om moeten gaan met het kind.

Naar het kind brengen

Vóór de veranderingen in zorg en onderwijs van de laatste jaren ging het anders, legt Joyce Visscher uit. "Toen moesten kinderen met 'problemen' naar een apart gebouwtje en dan denken ze 'o jee, ik ben anders'. Daarom besloten we de jeugdhulp naar het kind te brengen, in plaats van andersom." Dat besluit ging natuurlijk om meer dan alleen de fysieke plek voor de jeugdhulp. Met de nieuwe Jeugdwet en de invoering van de Wet passend onderwijs koos de gemeente voor sterkere samenhang tussen zorg en onderwijs, om zo tot een meer preventieve aanpak te komen. Het is onderdeel van wat de Dronter Koers wordt genoemd. "Andere gemeenten hebben bij de invulling van de nieuwe zorgtaken sociale wijkteams opgezet, maar wij werken met gidsen, die mensen met een hulpvraag bij de hand nemen en ze in de juiste richting begeleiden."

“We werken aan het welbevinden van leerling, ouders én leerkracht: een algehele verbetering van het pedagogische klimaat.”

Coaching

Voor de invulling van de Dronter Koers op de scholen stelde de gemeente geld beschikbaar en het onderwijs formatie. Zo kon de samenhang tussen jeugdhulp en onderwijs vorm krijgen. En dat komt niet alleen tot uiting in preventieprogramma's voor alle (ook voorschoolse) leeftijdsgroepen, maar ook in kennisoverdracht aan leraren en intern begeleiders. Dronten doet dat vooral via coaching met concrete voorbeelden. Joyce: "Dat werkt beter dan trainingen volgen. Als een leraar op training gaat, krijgt hij uitgelegd wat autisme is. Bij coaching loopt er een hulpverlener mee in de klas die de kinderen observeert en met ze aan de slag gaat. Daar steekt een leraar veel meer van op." Belangrijke voorwaarde is wel dat de vakgebieden niet door elkaar gaan lopen: "De leraar blijft uiteindelijk de leraar en de hulpverlener blijft de hulpverlener." Aan de ouders is in deze nieuwe aanpak ook gedacht. De jeugdhulpverleners die nu op school aanwezig zijn, kunnen ook bij de ouders langsgaan. Ze kunnen ondersteuning bieden bij een scheiding, opvoedvragen en schuldhulpverlening. "Zo werken we aan het welbevinden van leerling, ouders én leerkracht: een algehele verbetering van het pedagogische klimaat." En dat past weer naadloos bij de uitdagingen die de Wet passend onderwijs met zich meebrengt: een plek in het reguliere onderwijs voor zo veel mogelijk leerlingen, ook als ze beperkingen hebben.

Effectiviteit laten zien

Dronten is op de goede weg met haar Koers. Maar dat wil niet zeggen dat gemeente en onderwijs al klaar zijn. "We moeten nog doorontwikkelen", zegt Joyce. "Door structuur aan de voorkant aan te brengen verwachten we minder intensieve zorg aan de achterkant nodig te hebben. Die effectiviteit willen we graag laten zien, aantonen dat een preventieve aanpak loont." Dat blijkt nog niet zo eenvoudig: "Samen met onze partners onderzoeken we nu hoe we de effecten in kaart kunnen brengen. Want onze monitoring en de informatie die we binnenkrijgen sluiten nog niet goed genoeg op elkaar aan. Iedere partij registreert op zijn eigen manier. Daar zitten we echt nog wel mee." Toch is volgens Joyce op casusniveau wel degelijk al te merken dat de Dronter Koers voor jeugdhulp en onderwijs werkt. Dat samenhang, nabijheid en een laagdrempelige insteek tot betere resultaten kunnen leiden. En er is waardering: "Leerlingen, leerkrachten en intern begeleiders zijn positief. Het onderwijs als geheel is ook erg blij, omdat het door de jeugdhulp beter wordt." De ouders ten slotte blijven niet achter. Nu zijn zij het die een keer een cijfer geven: "Een 8."

De jeugdzorg van Dronten doet aan deskundigheidsbevordering op school. Zelf haalt de gemeente veel kennis uit het land. Joyce: *"We leren veel van de academische werkplaats Samen op school."* Daarnaast zijn er de bijeenkomsten van het ministerie van VWS, waar ook andere gemeenten hun verhaal vertellen. *"Dan is echt voelbaar dat je samen voor dezelfde opgave staat en je van elkaar kunt leren."*

De sluitende aanpak van Apeldoorn

APELDOORN

De boodschap van Apeldoorn is duidelijk: geen enkele jongere zit op de bank. Jongeren gaan naar school, werk of dagbesteding of ze zijn op weg daarnaartoe. Maar dat kan alleen als iedereen – ouders, school, hulpverleners, gemeente – hetzelfde doel voor ogen heeft én samenwerkt. Dat gaat nog niet vanzelf. Sinds 3 jaar werkt de gemeente aan de 'sluitende aanpak'. Beleidsmedewerker Cindy Kamp: *"Mensen snappen het als je vraagt 'hoe zou je het voor je eigen kind willen?'"*

Wie is deze jongere?

Het begon allemaal met het beleid voor ‘aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt’. Belangrijk, want als onderwijs onvoldoende aansluit op de vraag van de arbeidsmarkt en jongeren met onvoldoende vaardigheden de arbeidsmarkt betreden, zijn de maatschappelijke gevolgen groot. Al snel kwam de gemeente echter meer tegen. “Gaandeweg het project groeide het besef dat de jongere die het niet goed doet op school ook de jongere kan zijn die overlast bezorgt in de buurt of depressief is of voor zijn moeder moet zorgen”, vertelt Cindy. “We kwamen erachter dat we de focus moesten veranderen. Het maakt niet uit vanuit welke instantie iemand bij een jongere betrokken is, de inzet moet altijd zijn: Wie is deze jongere? Wat is zijn leefwereld? Welke kansen heeft hij en welke valkuilen? En hoe kunnen we er met z’n allen voor zorgen dat deze jongere goed terecht komt?” Het is de kern van de ‘sluitende aanpak’ van Apeldoorn. De gemeente gelooft dat elke jongere zich nuttig wil voelen en wil meedoen aan de maatschappij. Daarom is de visie van de sluitende aanpak verrassend simpel: bij ons geen jongeren op de bank!

Omslag van denken en doen

In Apeldoorn is het streven dat elke jongere naar school, werk of dagbesteding gaat, of op weg is daarnaartoe. “Niveau, inzet en energielevel zijn natuurlijk bespreekbaar, maar de weg moet helder zijn. De manier waarop is voor elke jongere anders.” De sluitende aanpak die daarvoor nodig is, vergt een enorme omslag van denken en doen. Cindy schetst de situatie vanwaaruit Apeldoorn vertrekt. “Organisaties in de jeugdzorg, scholen en de gemeente zijn allemaal gericht op hun eigen stukje. Hun uitgangspunt is: ‘Ben ik het juiste loket? Ja, dan kan ik je helpen. Nee, dan kan ik niets voor je doen.’ Terwijl de eerste vraag natuurlijk gewoon moet zijn: ‘Wat heb jij nodig? En wat kan ik betekenen?’. Stel dat een jongere bij ons aanklopt voor een uitkering, waar hij geen recht op heeft. Normaal gesproken krijgt hij simpelweg ‘nee’ te horen en veel succes verder. Maar dat is natuurlijk absurd. Wij willen dat de consulent of hulpverlener achter het loket met de jongere in gesprek gaat: Waarom wil jij een uitkering? Hoe zit jouw leven in elkaar?”

Verbinding leggen

Deze omslag is voor heel veel organisaties ontzettend moeilijk. Want het vraagt niet alleen een andere manier van kijken, maar ook samenwerking. Cindy: “Rondom een jongere is vaak een heel krachtenveld met veel verschillende partijen aanwezig. Wij merkten dat iedereen het over dezelfde jongere had, maar dat we niets met elkaar deden. Partijen moeten onderling verbinding leggen, en elkaar vervolgens ook nog durven aanspreken op wat ze doen.” Ook de ouders moeten betrokken worden: Wat hebben jullie al gedaan? Wat kan in jullie situatie werken? “En soms moet je eerst met de ouders aan de slag voordat je hun kind verder kunt helpen.”

“Wij staan echt wel eens te vloeken en te tieren omdat we zoveel weerstand ontmoeten.”

Met elkaar verantwoordelijk

Al die professionals van al die organisaties zijn met elkaar verantwoordelijk voor elke jongere. “Zie het als een soort co-ouderschap”, zegt Cindy. “Valt je iets op, vraag je dan af wat er aan de hand is, of je je zorgen moet maken. Alert en betrokken. Mensen snappen het als je vraagt ‘hoe zou je het voor je eigen kind willen?’. Maar als het over hun werk gaat is het opeens moeilijk. Dan spelen regels, structuren en doorgewinterde gewoonten opeens een doorslaggevende rol.” Een heel concreet voorbeeld is de jongen die bij zijn vriendinnetje in de instelling was gaan wonen. “Officieel mag dat natuurlijk niet. In de oude situatie had iedereen naar elkaar gewezen en had deze jongen binnen de kortste keren op straat gestaan. Nu doen we het anders. Los van alle regels nemen we hem op en kijken we wat hij nodig heeft.”

De jongere als uitgangspunt

De sluitende aanpak is een aardverschuiving voor professionele organisaties. Cindy merkt dat de weg ernaartoe lastig is. “Mensen kiezen nou eenmaal vaak voor de makkelijkste weg oftewel de vertrouwde patronen. Iedereen wil het beste voor de jongere, maar toch kunnen ze de vaste structuren niet loslaten. Wij staan echt wel eens te vloeken en te tieren omdat we zoveel weerstand ontmoeten.” Een keer per week, op vrijdag, nemen Cindy en haar collega’s daarom heel bewust de tijd om weer even terug te gaan naar het doel: waarom doen we dit? “Dat doel moeten we goed voor ogen houden. Want wij moeten onze visie telkens weer uitdragen. Dat vraagt heel wat. Want organisaties willen structuur en duidelijkheid van ons, terwijl we die niet kunnen bieden. Omdat wij de jongere als uitgangspunt nemen. Daarom investeren we veel in overleggen, in conflicten uitspreken en elkaar aanspreken. We moedigen alle partners aan om met elkaar te praten zoals je met je partner over je kinderen praat.”

De gemeente zelf blijft natuurlijk niet achter. Cindy doet volop mee in de verandering die ze van de uitvoeringspartijen verwacht. “Als beleidsmedewerker kun je niet meer achter je computer blijven zitten. Ik denk regelmatig op casusniveau met teams mee. Want als wij niet weten wat ouders, jongeren en scholen bezighoudt, kunnen we geen visie ontwikkelen en beleid maken. Aansluiten bij het veld biedt ook gelegenheid mensen te ontmoeten die de visie snappen en durven uitdragen. Alleen dan kom je verder.”

“Organisaties willen structuur en duidelijkheid van ons, terwijl we die niet kunnen bieden.”

Diemen brengt de jeugdhulp naar school

DIEMEN

“Wij geven u een doorverwijzing naar de maatschappelijk werker.” Of: “Kom maar even mee naar Christa.” Dat is nogal een verschil. Het succes van de Diemense ouder-kindcoaches zit in de benadering. Op school zit de coach gewoon aan de andere kant van de gang, maar ze kan ook bij ouders langsgaan. Die korte lijntjes met school, gezin en kinderen werken snel en goed. Ouder- en kindcoach Christa Sigling licht toe.

Duidelijk zichtbaar

Een moeder met een tweeling van 4 jaar is regelmatig te laat op school. De leerkracht kaart dit bij haar aan. Zij antwoordt dat ze sowieso veel moeite heeft met de tweeling, die slecht luistert. 'Dat is iets voor ouder- en kindcoach Christa', denkt de leerkracht. Waarna Christa met de moeder in gesprek gaat: Hoe gaat een dag precies? Wat doe jij en wat doen je kinderen? En kunnen we een oplossing bedenken? "Goed van die leraar dat hij doorvraagt en daarna contact met de ouder- en kindcoach zoekt", vindt Christa Sigling. Ze is coach op 2 basisscholen in de gemeente Diemen. Dat de leraar aan haar denkt is eigenlijk niet meer dan logisch. Christa is duidelijk aanwezig en zichtbaar op school. "Ik kan daardoor gemakkelijk inspelen op vragen van school of ouders."

Jeugdhulp dichterbij

Christa's rol als ouder- en kindcoach is nieuw. Daarnaast werkt ze in het sociale wijkteam. Haar nieuwe functie is een resultaat van de decentralisatie van de jeugdhulp. Christa: "Gemeente en onderwijs zagen het als een kans om de jeugdhulp dichterbij de kinderen en de ouders te brengen." En waar kan dat beter dan op school, waar kinderen een groot deel van de dag doorbrengen en ouders met regelmaat langskomen? Bovendien kan Christa ook bij die ouders thuis langsgaan. Verder sluit een sterke relatie tussen school en jeugdhulp goed aan bij de Wet passend onderwijs, die in 2014 is ingevoerd.

Continuïteit

Vóór 2015 waren er wel schoolmaatschappelijk werkers, maar die bleven altijd op school en hadden ook nog eens veel minder uren te besteden. De ouder- en kindcoaches hebben meer tijd, wat de ondersteuning ten goede komt. En doordat alle ouder- en kindcoaches ook generalist in de sociale wijkteams zijn, is er continuïteit in de jeugdhulpverlening op school en daarna. "Wij kunnen ook helpen als ouders met bijvoorbeeld financiële problemen kampen", zegt Christa. "En als wij vinden dat het te complex wordt, kunnen we kind en ouders snel naar de juiste zorg leiden." Snel en juist kunnen inspelen op de behoeften van kind, ouders en school maakt de ouder- en kindcoach tot een succes. "Komt school met een vraag? Dan kunnen wij door kort te schakelen met de gemeente bijvoorbeeld een training sociale vaardigheden voor leerlingen regelen. Of een-op-eengesprekken voeren met de kinderen. We kunnen kinderen ook langere tijd ondersteunen, als bijvoorbeeld een van de ouders ernstig ziek is. Maar we kunnen ook de leerkrachten coachen, als het gaat om het gedrag van kinderen." De professionaliteit van de coaches én hun aanwezigheid op school maken het mogelijk. Op school krijgt de zichtbaarheid van de coaches veel aandacht. "Mijn foto hangt op de gang, met informatie over wat ik allemaal doe. Verder informeert de school de ouders digitaal over mijn taak. En ik ga bij de ouderavonden langs en heb veel contact met de interne begeleiders."

Minder zorgen

De scholen zijn ondertussen maar wat blij met de ouder- en kindcoaches binnen hun muren. "Ze hebben door mijn inzet flink minder zorgen, bijvoorbeeld over doorlooptijden. Het duurde soms erg lang om via Bureau Jeugdzorg de noodzakelijke hulp voor kinderen te krijgen." Ook Christa zelf bevalt de nieuwe werkwijze goed. Ze heeft het naar haar zin op de 2 scholen. Ook al was het even wennen aan de andere cultuur in het onderwijs. "Ik vind vooral de dynamiek op school mooi. Dat is toch wel anders dan ik gewend was in de jeugdhulpverlening." In de eerste fase was er ook nog wel eens verschil in inzicht over wie wat moest betalen. "Dan wilde school financiering vanuit de Jeugdwet, terwijl ze eigenlijk vanuit het schoolbudget arrangementen moesten regelen om een leerkracht te ondersteunen." Maar het kan ook genuanceerder liggen: "School wilde een jongen met aandachtsproblemen en dyslexie laten onderzoeken. Ik ben het gesprek aangegaan om te achterhalen of het hier om een probleem van de school ging of ook van de ouders. Toen kwamen we uit op een verwijzing voor de GGZ. Op basis van de GGZ-adviezen zorgt school nu voor een arrangement. Zo doen beide organisaties vanuit hun eigen achtergrond hun best om tot een oplossing te komen."

Preventieve effecten

Alle partijen – school, ouders, gemeente, kinderen en de coaches zelf – zijn tevreden over de ouder- en kindcoaches, maar hoe zit het met de preventieve effecten? “Dat is altijd lastig te meten, zeker op de korte termijn”, zegt Christa “Het aantal verwijzingen is nog niet afgenomen, maar dat kan ook komen doordat wij nu meer zien en beter bereikbaar zijn. En het is natuurlijk goed mogelijk dat ze door onze inzet later minder zorg nodig hebben.” Er is 1 opvallend effect: “Sinds de aanstelling van de ouder- en kindcoaches krijgt de pedagogisch medewerker van de GGD veel minder vragen.” Plannen voor de toekomst zijn er volop. Onlangs is een coach voor kinderen van 0 tot 5 jaar aangesteld, die bij de peuterspeelzalen en kinderdagverblijven langsgaat. En de coaches zelf willen hun functie graag verder doorontwikkelen. “Want het kan nog beter. Zo willen we nog meer trainingen geven en meer ouderavonden invullen.” De juiste plek voor laagdrempelige, nabije jeugdhulp is in ieder geval gevonden: op school.

“Alle ouder- en kindcoaches zijn ook generalist in de sociale wijkteams.”

Natalie van Nieuwenhuijzen, gemeente Diemen: *“Het is een gezamenlijk proces”*

“Het idee voor ouder- en kindcoaches bestond al voor de decentralisatie van de jeugdzorg. We waren met de stadsregio in gesprek om de jeugdhulp op school meer ‘naar voren’ in het proces te krijgen. Het was ook een onderwerp in de Lokaal Educatieve Agenda. Daar was het hele preventieve veld bij betrokken.”

“Een belangrijke succesfactor van de aanpak in Diemen is het commitment. Dat is er aan beide kanten en beide kanten betalen dan ook mee. De verhouding is nu ongeveer 80% gemeente en 20% school. Zo voelen we ons beide betrokken. We hebben ook samen gekeken naar het aantal benodigde uren en het soort leerlingen op de scholen. Het is echt een gezamenlijk proces.”

“Ouder- en kindcoaches ‘ontzorgen’. Omdat zij de informatie filteren, hoeft de school niet de hele tijd na te denken over welk traject een kind nodig heeft of waar het kind zich in een traject bevindt. Dat scheelt een hoop werk. Al blijft er natuurlijk altijd wat te wensen over. Alle beschikbare uren gaan nu op aan dit werk. Het zou mooi zijn als de ouder- en kindcoaches nog breder preventief kunnen werken, bijvoorbeeld door trainingen te geven over onderwerpen als pesten of autisme. Die trainingen kopen we nu nog in. De ouder- en kindcoaches volgen nu wel een training ‘kinderkringen’. Dat zijn gesprekken met een groepje kinderen over allerlei onderwerpen: Hoe kun je omgaan met het overlijden van je opa? Wat betekent het als je ouders uit elkaar gaan? Hoe lang mag je van je moeder spelletjes op de computer doen? Volgens mij kunnen we daarmee al veel ondervangen. Ik hoop dat de ouder- en kindcoaches daar steeds meer ruimte voor krijgen.”

Dit is een uitgave van:

**Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport**

Colofon

Het ministerie van VWS en de VNG hebben 15 wethouders Jeugd uitgenodigd hun successen op het gebied van jeugdpreventie te delen. Samen willen ze een positieve beweging naar meer preventie op gang brengen. Dit gebeurt door koplopers bij beleid (Rijk en regio), kennis (4 landelijke kennisinstututen) en praktijk (15 gemeenten) te verbinden in een koplopersnetwerk jeugdpreventie.

Heeft u vragen over deze publicatie of het koplopersnetwerk jeugdpreventie? Heeft u zelf een succesvol preventie-initiatief of wilt u met uw gemeente deelnemen aan het koplopersnetwerk?

Meld het bij Arnoud de Klijne: a.d.klijne@minvws.nl.

Tekst

Ingrid Brons en Kees Kaptein

Ontwerp

Things to make and do

september | 2017

